

O PRINCIPIMA I NAČINIMA BORBENIH DEJSTAVA U OPŠTENARODNOM ODBRAMBENOM RATU

U ovom broju „Vojnog dela” nastavljamo razgovor o koncepciji opštenarodne odbrane. U razgovoru učestvuju: general-potpukovnik Mile Čalović, general-majori Mirko Vranić, Ivica Miličević, Stevo Ilić i Vasilije Bošković, pukovnici Milisav Nikić, Janko Skendžić, Aleksandar Janić, Živko Blagojević, Miloš Palića i Mihajlo Vučinić i potpukovnik Ljubomir Blagojević.

Mihajlo VUČINIĆ

Kao što vam je poznato, u prošlom broju bilo je govora pretežno o društveno-političkim osnovama i sadržaju koncepcije. To je i razumljivo, jer smo tek počeli razgovor o koncepciji. Manje se govorilo o vojnim aspektima problema, a mi smo zainteresovani da se na stranicama časopisa upravo o tome razvije šira diskusija i polemika. U tom smislu bismo želeli da se sada govori o vidovima strategijskih dejstava (pretežno odbrani), o načinu upotrebe oružanih snaga i drugim aktuelnim pitanjima naše koncepcije.

Međutim, razgovor bismo mogli početi razmatranjem opštih zakona i tendencija u pripremanju i vođenju oružane borbe i rata uopšte i, posebno, naših specifičnih, jugoslovenskih uslova i zakonitosti.

Stevo ILIĆ

Svima nam je poznato da se oružana borba i rat ne odvijaju stihijno, već da u njima deluju određene zakonitosti. Nije sporna ni tvrdnja da lakše pobeđuje strana koja bolje spozna objektivne zakonitosti oružane borbe i rata i svoju delatnost uskladi sa njima. Međutim, teškoće nastaju kad pokušamo u praksi da primenimo ta načela i kriterije, jer se tada često zaboravljaju ili se nedovoljno naučno istražuju.

To se donekle odnosi i na neke diskusije u našoj vojnoj štampi o koncepciji naše odbrane. Zato je od teorijskog i praktičnog značaja da što bolje razlučimo šta našoj koncepciji imperativno nameću opšti uslovi, a šta naše posebne prilike.

Kao što je poznato, na oblike vojnog organizovanja jednovremeno utiče mnogo činilaca. Jedan od njih je naoružanje i ostala ratna tehnika i oprema.

Naoružanje savremenih armija omogućava da se u relativno kratkom vremenu podvrgnu udaru svi, ili gotovo svi, strategijski objekti protivnika (vojni, ekonomski, politički, demografski itd.). Izbrisana je granica između fronta i pozadine. Celokupna teritorija svake zemlje može biti odjednom izložena najraznovrsnijim udarima i dejstvima protivnika. Paralelno sa tim razvila se i potreba zaštite. Totalni napad nametnuo je drugoj strani potrebu za totalnom odbranom. Time je operativna armija, kao jedini faktor nacionalne odbrane, istorijski prevaziđena.

Elementi prevazilaženja armije kao jedinog i isključivog faktora u vođenju rata javljaju se posle prvog svetskog rata (izuzimajući narodne i seljačke ustanke kroz istoriju), kada je razvoj avijacije nametnuo potrebu organizovanja protivvazdušne i civilne zaštite radi odbrane iz vazduha. Taj proces se nastavlja u drugom svetskom ratu, a puni zamah poprima tek poslednjih petnaestak godina. Savremene armije, naročito nekih velikih zemalja, mogu da izvrše ne samo vatrene udare i da izazovu velika razaranja nuklearnim i klasičnim borbenim sredstvima na čitavoj dubini protivničke teritorije već mogu masovno da upotrebe helikopterske i avio-desante, diverzije itd., što, uz visok tempo nastupanja oklopnih i mehanizovanih jedinica sa fronta, predstavlja osnovnu karakteristiku borbenih dejstava. U takvim uslovima neminovno se pred sve zemlje, bez obzira na društveni sistem, nameće potreba da se organizuju i pripreme za takve uslove rata. Shvatanje da je odbrambeni rat moguće voditi samo operativnom armijom unapred vodi u neuspeh¹ ili, u najmanju ruku, uveliko umanjuje šansu na uspeh koji bi u drukčijim uslovima bio sasvim izvodljiv. *To predstavlja novu zakonitost, koju ne bi trebalo da prenebegava nijedna, a naročito mala zemlja.*

Time se može objasniti činjenica da razvijenije zemlje, a i sve zemlje Evrope bez izuzetka, organizuju oružane snage za dejstva na frontu i odbranu teritorije po dubini. Organizacijski su najčešće podeljene u tri osnovna dela: operativnu vojsku, teritorijalne snage i civilnu zaštitu (kojom rukovode organi civilne vlasti).

U Nemačkoj, na primer, pored operativne armije i civilne zaštite postoje teritorijalne jedinice, koje su organizovane u posebni (četvrti) vid oružanih snaga (koji je sada u fazi reorganizacije).

Francuska osim relativno male operativne armije, namenjene za dejstva na frontu, ima oko 130 pukova teritorijalne odbrane i brojne jedinice civilne zaštite. Treba naglasiti da od zapadnoevrop-

¹ To je potvrdio poslednji izraelsko-arapski rat, u kome se UAR orijentisala na to da sve zadatke rata izvršava samo operativnom armijom.

skih zemalja za sada samo francuska i švedska doktrina predviđaju dejstva teritorijalnih jedinica u vlastitoj pozadini i u privremeno okupiranim područjima. Za francuska gledanja karakteristično je zalaganje nekih autora da odnos — operativna armija, teritorijalna odbrana i civilna zaštita — treba da bude 1:3:4, što znači, da bi na svakih 100.000 vojnika operativne armije trebalo da bude 300.000 ljudi u teritorijalnoj odbrani, odnosno 400.000 u civilnoj zaštiti.

U Velikoj Britaniji su u drugom svetskom ratu jedinice teritorijalne odbrane, naročito PA jedinice i civilna zaštita, bile razvijenije nego u ma kojoj drugoj zemlji. Ta tradicija se nastavlja, pa jedinicama teritorijalne odbrane i civilne zaštite i sada posvećuju veliku pažnju.

Jedinice teritorijalne odbrane najrazvijenije su u Švedskoj i Švajcarskoj, a postoje i u Austriji, Grčkoj i Italiji.

Iz izloženog se može zaključiti da u Evropi gotovo nema zemlje koja se zanosi iluzijama da će odbranu i zadatke u ratu rešiti samo operativnom armijom. Svi shvataju, bez obzira da li to formalno priznaju ili ne, da neminovno i zakonito moraju da uključe šire narodne mase u ratne napore, što se odrazilo u razvijanju, pored operativne armije, jedinica teritorijalne odbrane i civilne zaštite. *Znači, to je opšta, zakonita pojava, o koju se niko ne može proizvoljno oglušavati, ako ne želi umanjiti vlastite odbrambene šanse.*

Mihajlo VUČINIC

Polazeći od društvenih uslova našeg samoupravnog sistema, kako se ta opšta vojno-tehnička zakonitost odražava i realizuje u našim uslovima?

Stevo ILIĆ

Rat koji bi nam eventualno bio nametnut vodio bi se ne samo po našoj već i po doktrini protivnika koja se zasniva na teoriji brzih i iznenadnih napada. Prema toj doktrini masovna dejstva oklopnih i mehanizovanih divizija na frontu pratiće jednovremeno VD i vrlo snažni vatreni udari i razaranja vojnih, ekonomskih, političkih i drugih centara po čitavoj dubini državne teritorije. Ocena generala Ljubičića da „mi očekujemo totalni napad, zato pripremamo totalnu odbranu”² najpotpunije sublimira tu istinu. Iz toga se može izvesti zaključak da ni u našem slučaju nije moguće zaštititi sve objekte i sačuvati integritet i nezavisnost naše zemlje dejstvima samo operativne armije. Da bi se to postiglo, nužno je pribеći uključivanju u što većoj meri naših radnih ljudi i čitave zajednice u sve forme otpora i vođenja oružane borbe. Za sada se to postiže kroz vrlo raznovrsne organizacijske oblike i jedinice u okviru teritorijalne odbrane i civilne zaštite, koje, kao što smo videli, postoje i u drugim zemljama.

² *Borba*, 1. mart 1969. godine.

Šta je to novo u našoj teritorijalnoj odbrani za razliku od drugih zemalja?

Stevo ILIĆ

Za razliku od ostalih zemalja kvalitativno nov sadržaj našoj koncepciji daje naše samoupravno socijalističko društvo a u vezi sa tim mogućnost masovnog učešća naroda u pripremama i odbrani zemlje.

Nijedan društveni sistem nije toliko pogodan za razvijanje raznovrsnih formi organizacije teritorijalnih jedinica (teritorijalne i partizanske čete, bataljoni, odredi, brigade, omladinski i radnički bataljoni, diverzantske grupe itd.) i civilne zaštite kao što je samoupravni socijalizam. U kapitalističkim zemljama teritorijalne jedinice se mobilišu i ostaju uglavnom brojno ograničene, a formiraju se i upotrebljavaju isključivo na osnovu inicijative centralnih vojnih organa. Po pravilu njihova upotreba se predviđa za dejstva u vlastitoj a ne i na teritoriji koju je okupirao protivnik. Za sada nemaju nikakve alternative za dejstva na svojoj teritoriji koju zauzme protivnik. Sudeći po dosadašnjim iskustvima teško je pretpostaviti da bi se otpor u pozadini protivnika mogao izvoditi bez učešća naj-revolucionarnijih društvenih snaga (iako to nije nemoguće) što predstavlja ostvarenje ne samo nacionalnih već i određenih revolucionarnih ciljeva. Sasvim je razumljivo da će se kapitalistički društveni sistem, suočen sa mogućnošću vlastite negacije, po pravilu preopredjelivati za apstinenciju i okupaciju. U tome se ogleda klasna ograničenost kapitalističkog sistema.

U odnosu na uključivanje širokih narodnih masa u razne oblike organizovanja naroda za rat nije mnogo povoljnija situacija ni u zemljama administrativnog socijalizma. Tamo je prenaplaštena uloga operativne armije ne samo zbog funkcije odbrane spolja, već zbog toga što armija istovremeno predstavlja i značajan unutrašnji represivni društveni faktor (Kina). Svi oblici vojnog organizovanja su strogo centralizovani i u rukama najvišeg vojnog i državnog političkog birokratskog aparata, a samim tim u velikoj mjeri i otuđeni od naroda.

Sasvim je druga stvar kod nas u samoupravnom socijalizmu, koji po društvenoj biti i suštini pruža neuporedivo veće mogućnosti raznovrsnog vojnog organizovanja naroda — raznovrsnijeg nego ma koji društveni sistem u prošlosti i danas. Jedinice teritorijalne odbrane mogu biti u nas mnogobrojnije i raznovrsnije nego u ma kojoj drugoj zemlji. Teorijski mogu se izjednačiti gotovo sa celokupnim odraslim i za borbu sposobnim stanovništvom. Kao što nam je iz istorije poznato, na oblike vojnog organizovanja ne utiče samo naoružanje i tehnički napredak već i mnogi faktori, među kojima je najvažniji: uticaj društvenog sistema, jer on može da favorizuje

ili ograničava određene oblike vojnog organizovanja. Srednjevekovni ritari i najamničke armije nisu bili istorijski prevaziđeni samo zbog povećanja efikasnosti vatre do koje je došlo na osnovu usavršavanja puške i topa. Još odlučnije je delovao kapitalistički društveni sistem, koji je zatalasao široke narodne mase i uvođenjem opšte vojne obaveze stvorio društvene uslove za razvijanje nacionalnih armija, u kojima dolazi do novih oblika vojnog organizovanja i novog načina vođenja boja i bitke.

Držim da se i danas nalazimo u sličnoj (iako ne identičnoj) situaciji. Kapitalizam je uvođenjem opšte vojne obaveze stvorio društvene uslove za razvijanje nacionalnih armija, ali, očigledno, opšta vojna obaveza je uska i prevaziđena za uslove odbrane zemlje samoupravnog socijalizma. U našim uslovima neophodno je naoružati ceo narod. Stvaranjem nacionalnih armija u kapitalizmu ostvaren je nov kvalitet, a isto takav kvalitet predstavlja prelazak od nacionalnih armija na naoružani narod. Novi organizacijski oblici vojnog organizovanja naroda ne mogu nigde tako uspešno da se razvijaju kao u uslovima samoupravnog socijalizma, što najbolje pokazuje naša praksa. Kod nas svaka fabrika, opština, grad, pokrajina i republika razvija samostalno najraznovrsnije teritorijalne jedinice i ostale oblike otpora. Oni ih planiraju, opremaju, naoružavaju i rukovode njima u miru i ratu. Samim tim naš radni čovek sve više postaje osnovni subjekt narodne odbrane. On nema samo obaveze kao nekad već i prava koja kroz naš samoupravni socijalizam ispoljava u poslovima narodne odbrane na svim nivoima. Time je demokratski sadržaj našeg samoupravnog socijalizma postao još potpuniji, jer se uticaj radnih ljudi, društveno-političkih zajednica, naroda i narodnosti ne iscrpljuje samo u sferi društveno-političkog i ekonomskog života već se sve više prenosi u oblast narodne odbrane.

Tako smo došli do zaključka o uzajamnom uticaju i uslovljavanju našeg samoupravnog socijalizma i koncepcije opštenarodne odbrane. Doktrina opštenarodnog odbrambenog rata dala je našem samoupravnom socijalizmu još veći smisao i sadržaj, otvarajući istovremeno i nove perspektive za njegov razvoj.

Ranije je naglašeno da teritorijalnoj odbrani u našim uslovima mogućnost masovnog angažovanja naroda daje novi kvalitet. Oblici vojnog organizovanja naših naroda — operativna armija i teritorijalne jedinice — po sadržaju, širini, raznovrsnosti organizacije i masovnosti kvalitativno su drukčiji nego u ostalim zemljama Evrope. U tome je naša specifičnost. *To predstavlja posebnu zakonitost karakterističnu za doktrinu naše opštenarodne odbrane.*

Mihajlo VUČINIĆ

Naučno shvatanje pojma „naoružani narod” je od načelnog značaja za našu koncepciju. Šta podrazumevate pod tim pojmom?

Pod tim podrazumevam neizostavno postojanje: oružanih snaga (JNA i teritorijalne jedinice), civilne zaštite, ostalih faktora društva (društveno-političke zajednice, državni organi, privredne i društveno-političke organizacije itd.) i drugih oblika otpora.

To su u našim savremenim uslovima osnovni oblici „naoružanog naroda”, a oni predstavljaju osnovni sadržaj naše opštenarodne odbrane. Kad to kažem, mislim da to, pre svega, treba shvatiti kao proces. Ako se tako priđe problemu, neće biti zabune, jer je dobro poznato da čistih pojava i oblika u društvu nema, ili su vrlo retki. Navedene strukture i sadržaj naše narodne odbrane, shvaćene kao proces u kome su osim obaveza sadržana i prava radnih ljudi, nije i ne može biti ništa drugo nego svojevrsna etapa Marksove teorije „naoružanog naroda”. Pri tome je potrebno posebno naglasiti da oblici vojnog organizovanja i opšte zaštite: operativna armija, teritorijalne jedinice, civilna zaštita i ostali faktori društva i oblici otpora, predstavljaju dijalektičko jedinstvo. Te komponente sveopšteg otpora se međusobno dopunjavaju, a nipošto se ne mogu međusobno zameniti ili isključiti. Svaka od navedenih struktura ima nezamenljivu ulogu i sasvim određeno mesto, a sve skupa čine harmoničnu celinu. To je najopštija i globalna karakteristika u odnosima između pojedinih struktura „naoružanog naroda” u našim uslovima. U tim okvirima i u interesu celine treba da se razrešavaju suprotnosti koje objektivno postoje, a koje neizostavno nameće život.³

O potrebi postojanja dobro opremljene JNA najrečitije govori sadašnja međunarodna situacija. Potencijalni agresori raspolažu moderno opremljenim oružanim snagama, koje se mogu trenutno ili u vrlo kratkom roku staviti u dejstvo, pa je neophodno da imamo isto tako dobro organizovanu i naoružanu operativnu armiju, koja može trenutno da stupi u dejstvo i stvori potrebno vreme i uslove celoj zemlji za prelazak na ratne uslove. Te snage će i kasnije dejstvovati na najtežim i najvažnijim pravcima i područjima. Zbog toga se ne može dovoditi u pitanje potreba postojanja dobro organizovane i moderno opremljene operativne armije.

Teritorijalne jedinice su, kao i operativna armija, nezamenljive u našim uslovima, jer obezbeđuju dejstva u vlastitoj i pozadini protivnika. *U određenoj fazi i uslovima one mogu biti i dominantan faktor u oružanoj borbi, što samo po sebi ukazuje na njihovo mesto i značaj.*

Kao što je poznato, društveno-političke i radne zajednice od opštine do republike planiraju, finansiraju, naoružavaju i rukovode teritorijalnim i partizanskim jedinicama. Na osnovu toga bi se moglo pretpostaviti da su te jedinice u većoj meri „socijalistički” tip i obrazac vojnog organizovanja naroda nego operativna armija. Mislim da bi to bio pogrešan zaključak.

Najviši društveno-politički i državni organi našeg samoupravnog društva rukovode i ostvaruju neposredan društveni uticaj na

³ Na primer, suprotnost veličine materijalnih sredstava koja se odvajaju za operativnu armiju, teritorijalne jedinice ili civilnu zaštitu itd.

operativnu armiju, dok su za teritorijalne i partizanske jedinice odgovorni organi u opštinama, pokrajinama i republikama, koji na taj način ostvaruju još neposredniji uticaj na poslove narodne odbrane. Istina, društveni sadržaj našeg samoupravnog socijalizma je time postao još bogatiji, jer se samoupravljanju na ekonomskom, društvenom i političkom području pridružuje samoupravljanje i na vojnom planu na svim nivoima — od opštine do federacije. U tom smislu to predstavlja i potpunije otvaranje procesa odumiranja funkcija države i u oblasti narodne odbrane. To je sve tačno, ali iz toga se nikako ne bi mogao izvoditi zaključak da teritorijalne i partizanske jedinice više odgovaraju našem društvenom sistemu nego operativna armija, a još manje da su one tip socijalističkog, a operativna armija birokratskog ili unitarističkog oblika vojnog organizovanja. Isto kao što operativna armija po svom društvenom položaju može biti podložna izvesnim birokratskim i unitarističkim tendencijama iz centra, postoji teorijska mogućnost da teritorijalne jedinice postanu oslonac separatističkih i lokalističkih tendencija.

Mihajlo VUČINIĆ

Da li je zbog toga moguće u partizanskim i teritorijalnim jedinicama gledati određene dezintegracione strukture i tendencije?

Stevo ILIĆ

Svakako da nije i to u onoj istoj meri u kojoj nije moguće apriori smatrati da je operativna armija elemenat birokratizma. Da li će doći do deformacija te vrste bila na kom nivou zavisi od našeg društvenog bića, odnosno od konkretnog socijalističkog sadržaja u životu i radu svake društveno-političke zajednice od opštine do federacije. Realna opasnost od takvih tendencija će se pojaviti tamo i tada gde zataje samoupravni socijalistički odnosi (bez obzira na nivo društveno-političke zajednice). U tom slučaju društvo u celini je pozvano da se zaštiti od deformacija i obezbedi sadržajan nacionalni i socijalistički rast naše zajednice.

Iz toga izlazi da su i operativna armija i teritorijalne jedinice kao oblici vojnog organizovanja naših naroda i narodnosti ne samo neminovni i društveno opravdani već da su po svojoj društvenoj suštini podjednako socijalistički.

Mihajlo VUČINIĆ

Kakva je pozicija i uloga civilne zaštite u našem odbrambenom sistemu?

Stevo ILIĆ

Civilna zaštita je kod nas zanemarena i u teorijskim raspravama. Iznenadna agresija i sredstva masovnog razaranja mogu pro-

uzrokovati ogromne žrtve i materijalne gubitke. Zbog toga zaštita stanovništva i materijalnih dobara postaje opšti preduslov za vođenje oružane borbe, jer je teško očekivati visok borbeni moral i popunu jedinica ljudstvom i materijalom, ako je protivnik izveo razaranja širokih razmera. Ima kod nas gledanja po kojima je civilna zaštita organizacijski i funkcionalno u okviru jedinica teritorijalne odbrane, dok je u većini zemalja izdvojena u samostalnu organizaciju. Postoji opasnost da civilna zaštita ostane u senci teritorijalnih jedinica i da bude zapostavljena. Zato nalazim da je potrebno da se izvrše detaljne analize o tome šta je za naše uslove bolje, odnosno do kog nivoa i stepena civilna zaštita treba da bude samostalna organizacija, a na kom nivou da se integrira sa strukturama teritorijalne odbrane i uopšte da li je to potrebno. Zbog naše zaostalosti na tom području, svakako, treba dati prednost onom sistemu organizovanja koji će do maksimuma ubrzati razvoj na tom važnom području.

Od posebnog je značaja da se skrene pažnja i na „ostale oblike oružane borbe i otpora”. Tu je oblast najteže, gotovo nemoguće definisati. Ukazivanjem na nju samo se želi istaći da do danas poznate organizacijske forme i oblici otpora neće biti dovoljni bez obzira da li su rezultat iskustava iz NOB ili uopštavanja posleratnih iskustava. Budući uslovi koje ne možemo u svemu predvideti zahtevaće druge ili dodatne postupke i rešenja. To nam najbolje pokazuju lokalni ratovi koji su vođeni posle drugog svetskog rata. Svaki od njih je doneo ponešto novo, počev od rata u Koreji do invazije Čehoslovačke. Zato je od posebnog značaja da naši ljudi i društveno-političke zajednice računaju sa tim i razviju stvaralačku energiju u iznalaženju postupaka i organizacijskih formi koji najbolje odgovaraju datom trenutku i konkretnoj situaciji. Pošto uslovi neće biti isti u svim krajevima naše zemlje, to je sasvim razumljivo postojanje razlika, jer je to najsigurniji put da se angažuju sve materijalne i moralne snage naše zemlje.

Mihajlo VUČINIĆ

Da bi naše razmatranje bilo potpunije i celovitije mislim da bi trebalo da nešto kažemo o nekim iskustvima iz dosadašnjeg rada na pripremama i organizaciji jedinica teritorijalne odbrane (TO).

Mile ČALOVIĆ

1. *Organizacija jedinica TO.* Kad se radi o organizaciji tih jedinica posebno se mora voditi računa o tome šta se želi od njih, kakvi su uslovi i mogućnosti za njihovo postojanje i izvršenje postavljenih zadataka na određenoj teritoriji. Prema nekim iskustvima iz dosadašnjeg rada na organizaciji TO pokazalo se umesnim što se pozivalo od ovih i nekih drugih okolnosti. U ravničastim i u oblastima i rejonima prohodnim za tenkove organizuju se sitnije forma-

cije: diverzantske grupe, odeljenja, vodovi, čete i najviše bataljoni, a na planinskom i teže prohodnom zemljištu i krupnije jedinice, kao što su odredi, partizanske brigade i divizije. Osnovu za organizaciju ovih jedinica čine radne i društveno-političke zajednice: preduzeće, selo, opština, pokrajina, republika.

2. *Naoružanje.* U pogledu naoružanja takođe, se polazilo od uslova za borbenu upotrebu jedinica i konkretnih potreba i mogućnosti. Jedinice u ravnici naoružavaju se takvim oružjem koje će im omogućavati prvenstveno borbu protiv tenkova, a zatim i protiv pešadije, desanata svih vrsta i drugo. Naoružanje jedinica za borbu u gradovima, naročito za borbu u ilegalnim uslovima, takođe je specifično i adekvatno tim uslovima.

3. *Oprema jedinica TO* proizilazi iz postojećih mogućnosti i potreba. Formacije počev od opštinskog bataljona i veće treba opremiti približno kao i jedinice JNA, a ostale mogu biti i bez uniforme sa oznakom borca, ili ilegalne bez te oznake. Oprema borca TO treba da odgovara tretmanu međunarodnog ratnog prava.

4. *Obuka jedinica TO.* Osnovno je da se u obuci ovlada načinom borbene upotrebe oružja kojim se raspolaže, načinom njegovog održavanja i čuvanja i da se kroz obuku daju odgovarajuća znanja o ulozi i osnovnim zadacima jedinica TO u ratu. Odgovornost za obuku snose štabovi TO. Sadejstvo jedinica TO i operativne armije, jedinstvena upotreba u operaciji jednih i drugih i obostrano pretpotčinjavanje jedinica treba da zauzima posebno mesto u obuci. Pri tome je od velikog značaja da se starešine i borci TO obuču ne samo kako treba da izvršavaju svoje zadatke, već da dobiju i određena, makar to bila i elementarna znanja iz naoružanja i načina borbene upotrebe operativnih jedinica. Isto tako i još više je potrebno da pripadnici operativnih jedinica pravilno shvataju mesto i ulogu teritorijalnih jedinica u operaciji i da znaju principe i načine njihove borbene upotrebe. Ako se želi puno jedinstvo u angažovanju svih snaga u odbrani zemlje i ako hoćemo da izbegnemo greške koje mogu imati teške posledice kod nepravilne upotrebe jedinica TO, vaspitanje i obuka treba da budu na nivou potreba koji se od njih traži. Izbor i utvrđivanje odgovarajućeg sadržaja, formi i metoda obuke za TO, zaslužuje posebnu studiju. Sve to i ostale mere u pripremi jedinica TO za rat treba da proizilazi iz konkretnih potreba i uslova.

5. *Komandovanje.* Prema Zakonu o narodnoj odbrani osnovni nosioci TO su društveno-političke zajednice. Prema tome, za stručne poslove oko oružanog dela TO ove zajednice imaju svoje štabove koji se neposredno brinu za organizovanje, opremu, obuku i planiranje borbene upotrebe jedinica TO. Komandovanje u ratu zavisi kako od karaktera organizacije TO, tako i od ostalih uslova na teritoriji. Zbog toga se na raznim područjima različito rešava. U nekim krajevima na primer, predviđaju se tri osnovna stepena komandovanja;

a) Prvi stepen, republički štab, pod kojim se nalaze štabovi pokrajina, operativnih zona, partizanskih divizija kada ne budu pod komandama operativne armije,

b) Drugi stepen, štabovi pokrajina i zona. Organizaciju komandovanja u pokrajinama regulišu štabovi pokrajina, a u zonama za štab zone treba da budu neposredno vezani štabovi opština i tzv. sreski odredi,

c) Treći stepen, štab opštine koji rukovodi opštinskim bataljonom, seoskim jedinicama i jedinicama radnih organizacija (preduzeća).

Svi ovi štabovi za svoj rad odgovaraju neposredno skupštinama odgovarajućih društveno-političkih zajednica, odnosno u ratu izvršnim većima, a po liniji komandovanja štabu šire društveno-političke zajednice (opštinski štab štabu zone; štab zone i pokrajine štabu republike, republički štab vrhovnoj komandi).

6. *Sadejstvo i pretpotčinjavanje jedinica.* Sa komandama operativnih jedinica sadejstvo se organizuje na sledećim nivoima:

- republički (pokrajinski) štab sa komandama armija na svojoj teritoriji i štabovima susednih republika,
- pokrajinski i štab zone sa komandom armije, komandama divizija (brigada) i štabovima susednih pokrajina i zona,
- opštinski štab sa komandom puka i štabovima susednih opština.

Štabovi TO (republike, pokrajine, zone opštine) se ne pretpotčinjavaju komandama jedinica JNA, već sa njima saraduju. Jedinice TO mogu se pretpotčinjavati komandama operativnih jedinica JNA, s tim da se upotrebe prema njihovoj borbenoj nameni. Odsečene i ostavljene operativne jedinice u pozadini neprijatelja pretpotčinjavaju se štabovima TO.

Ovakvim sistemom komandovanja i sadejstva obezbeđuje se jedinstveno angažovanje svih snaga u odbrambenoj zoni armije, sigurna zaštita teritorije i vrlo efikasna upotreba jedinica TO. Na svim stepenima komandovanja obezbeđene su jedinice za neposrednu zaštitu teritorije i manevarske jedinice za ispoljavanje težišta borbenih dejstava kao: u opštini bataljon; u zoni odred ili grupa odreda; u republici partizanske divizije (brigade) odnosno grupa divizija. Na taj način obezbeđeni su svi preduslovi TO da može vrlo brzo prelaziti na stvaranje velikih slobodnih teritorija u pozadini neprijatelja na područjima operativnih zona, što će dovoditi do prekida veza agresora sa njegovom bazom, a ujedno s tim i paraliziranja snabdevanja i pothranjivanja fronta u celini. Sem toga ovakav sistem komandovanja obezbeđuje TO i samostalna borbena dejstva na duže vreme.

7. *Problem organizacije i održavanja veze.* Pošto su društveno-političke zajednice nosioci TO, to i sistem veza TO i ostalih organa tih zajednica treba da bude jedinstven.

Osnovna vrsta veze i kod TO ostala je radio-veza, s tim što mora imati svoje osobenosti koje se ogledaju u sledećem: radiosredstva usled velikih rastojanja komandi jedinica TO treba da budu sa većim dometom, zatim, usled otežanog kontakta između korespondenata u pozadini neprijatelja, treba da budu prenosna i da imaju autonomiju za napajanje, odnosno moraju imati sopstvene izvore električne energije za poljske uslove rada itd. Radio-doku-

mentacija treba da ima elemente neophodne za rad i sa jedinicama JNA.

Telefonske veze mogu imati široku primenu naročito na neokupiranoj teritoriji. One se u tim uslovima mogu organizovati uključivanjem na postojeće centre PTT i teritorijalne centre veza JNA, a na teritoriji koju je privremeno poseo agresor prema konkretnim uslovima i mogućnostima.

Kurirske veze svih vrsta nalaze široku primenu na svim stepenima komandovanja, a na okupiranoj teritoriji (u pozadini neprijatelja), mogu postati i osnovna vrsta veze. Ograničenost radio-veze povećava ulogu kurirskih veza.

8. *Pozadinsko obezbeđenje* planiraju, organizuju i izvršavaju štabovi TO, i to svaki štab za svoje jedinice i jedinice operativne armije koji im budu u toku operacije pretpotčinjene (ostavljene i odsečene).

Jedinice TO koje se pretpotčinjavaju komandama operativnih jedinica za vreme dok su pod njihovom komandom, u pozadinskom smislu obezbeđuju odgovarajuće komande operativnih jedinica.

Snabdevanje TO borbenim potrebama vrši se na neokupiranoj teritoriji na taj način, što se uz svako oružje daje određena količina municije. Sem toga, organ vlasti određuje transportnu jedinicu, koja iz određenih skladišta JNA izuzima municiju, minsko-eksplozivna sredstva i naoružanje i dotura do najbližih baza jedinica TO. Radi toga neophodno je još u miru predvideti ratnim planom operativnih zona i opština koje količine borbenih potreba i gde JNA stavlja na raspolaganje TO i planirati dovlačenje i disperziju tih sredstava do baza jedinica TO.

Na privremeno zauzetoj teritoriji snabdevanje je daleko složenije i teže, ali rešenja se mogu tražiti u doturanju municije preko fronta kroz neposednute međuprostore, vazдушnim putem, korišćenjem tajnih skladišta, otimanjem od okupatora i ratnom proizvodnjom na novooslobođenim teritorijama u pozadini neprijatelja, što zahteva posebna izučavanja i pravovremene pripreme.

Rešenje za ratnu proizvodnju treba tražiti u stvaranju manjih pogona u ilegalnim bazama na teritoriji operativnih zona. U tu svrhu još u miru treba ratnim planovima predvideti lokacije, sirovine, sredstva, način i vreme njihove disperzije iz mirnodopskih centara proizvodnje. Problem električne energije za ratnu proizvodnju u pozadini neprijateljskog fronta zaslužuje posebna razmatranja.

U pogledu remonta problemi se mogu rešavati — na slobodnoj teritoriji naslanjanjem na slobodne kapacitete JNA i korišćenjem mesnih radionica, a na privremeno zauzetom području korišćenjem mesnih radionica i primenom raznih improvizacija.

Intendantsko obezbeđenje TO vrši se u svim uslovima iz mesnih sredstava sa teritorije i otimanjem od neprijatelja. U vezi s tim sa teritorije koja bi mogla biti posednuta od organa treba blagovremeno izvući intendantska materijalna sredstva do baza jedinica TO, i po potrebi deo tih sredstava skloniti u tajna skladišta ili kod stanovništva, odakle ih kasnije koristiti za snabdevanje jedinica.

Opravka odeće i obuće može se vršiti u mesnim radionicama ili ratnim rasporedom treba predvideti u jedinicama TO potreban broj majstora — obučara i krojača.

Sanitetsko obezbeđenje može se organizovati na taj način što bi se za jedinice TO koristila civilna služba na terenu. Kada se jedinice potčinjavaju komandama operativnih jedinica, sanitetsko zbrinjavanje za te jedinice vrše sanitetski organi i ustanove JNA. Za zbrinjavanje na okupiranoj teritoriji blagovremeno se pripremaju tajne bolnice i ostavlja potreban sanitetski kadar i materijal. Snabdevanje sanitetskim materijalom vršiti će se iz postojećih apoteka, domova zdravlja, ambulanti i dr. Evakuaciju povređenih i obolelih iz jedinica TO, vrše svojim transportnim sredstvima sanitetski organi društveno-političkih zajednica, sporazumno sa štabovima jedinica TO.

Na kraju, da zaključimo:

1. TO predstavlja sasvim nov i po kvalitetu i kvantitetu veoma značajan elemenat naših operacija uopšte, a posebno značajan u odbrambenoj operaciji početnog perioda rata.

2. Dosadašnje iskustvo iz rada na zadacima TO ukazuje na to da je u okviru TO izrasla sasvim nova i veoma snažna armija na terenu, čijom pojavom su se pojavili brojni problemi koji neminovno zahtevaju izučavanja i rešenja ne samo u praksi već i u teoriji.

3. Pojava teritorijalnog faktora u operacijama reflektuje se na širokom planu i to po svim linijama i svim vidovima, rodovima i službama, na osobenosti i karakter naših operacija, pa u vezi s tim, zahteva i veoma temeljito preispitivanje, preradu, doradu i obradu mnogih vojnostručnih i drugih postavki i normi i njihovo dovođenje u sklad sa realnim odnosima i potrebama koje zahtevaju principi i načela naše koncepcije opštenarodnog odbrambenog rata.

Mihajlo VUČINIĆ

Koji su opšti principi strategijske upotrebe i načini dejstva naših oružanih snaga? Odnos dejstava na frontu i u pozadini?

Mirko VRANIĆ

Kada se razmatraju vojna komponenta koncepcije opštenarodnog rata i osnovne karakteristike naše ratne veštine, postoji opasnost od uprošćenog i mehaničkog prilazjenja problemima upotrebe naših OS. Realizacija koncepcije ne posmatra se u svetlu uloge, mesta i odnosa raznovrsnih oblika dejstava i otpora u našem ratu. Takvo rezonovanje može stvoriti pogrešan zaključak da koncepciju opštenarodne odbrane prihvataju sve one zemlje koje, pored operativnih, predviđaju i druge vrste jedinica, odnosno pored frontalnih, računaju i sa svim drugim vrstama borbenih dejstava.

Međutim, samim postojanjem i teritorijalnih jedinica u oružanim snagama drugih zemalja ne može se staviti znak jednakosti

između naših i njihovih pogleda na vođenje rata i operativnostra-
tetijsku upotrebu snaga, a time i na karakter i način kombinova-
nja dejstava. U našem načinu vođenja rata, dejstva na frontu i u
pozadini predstavljaju dve podjednako značajne komponente i baš
taj faktor daje potpuno drugačiju fizionomiju našim operacijama
od one u frontalnom načinu vođenja rata drugih armija.

U našim uslovima, dejstva u pozadini se ne tretiraju kao po-
moćna i nisu manje-više svedena u domen taktičke vrednosti. U
okviru operacija, između dejstava na frontu i u pozadini neprija-
telja mora postojati dijalektičko jedinstvo, međusobno prožimanje i
prelivanje jednih u druge, s obzirom na to što se obe vrste dejstava
međusobno uslovljavaju, dopunjuju i povezuju. Zbog takvog me-
sta, uloge i odnosa navedenih oblika dejstava, čak i u prvoj fazi
naših početnih operacija, neće postojati jasno opredeljena i manje-
više kontinuelna linija fronta, već veoma isprekidani i isprepleteni
front. I zato će se napadač često naći u situaciji da ne zna šta je
front, a šta pozadina, kuda treba u pojedinim situacijama da us-
meri svoje glavne snage (kojih neće ni imati dovoljno za sve zadatke),
da li za dejstva na frontu ili u pozadini, što praktično znači da će
agresoru biti nametnut takav oblik dejstava u kojima ne mogu
doći do punog izražaja njegova tehnika i vatra modernog naoru-
žanja.

Iako po našim doktrinarnim pogledima dejstva na frontu i u
pozadini predstavljaju dve ravnopravne komponente i imaju pod-
jednak strategijski značaj i ulogu, to ne znači da težište u pojedinim
varijantama rata, pojedinim operacijama, pa čak i u fazama ope-
racija ne može biti više izraženo na frontalnim, odnosno dejstvima
u pozadini. To je, bez sumnje, isto tako veoma značajna karakte-
ristika naše ratne veštine koja ne isključuje potrebu i mogućnost
usklađivanja i povezivanja raznovrsnih ratnih dejstava po cilju i
vremenu na osnovu jedinstvene operativne zamisli i ne protivreči
principu jedinstvenog rukovođenja i komandovanja oružanim
snagama.

Težište dejstava zavisice od opšte strategijske situacije, a pre
svega od opšteg odnosa snaga u određenim vremenskim periodima.
Po pravilu, ukoliko je nadmoć agresora u savremenoj tehnici izra-
zitiija, utoliko je i uloga dejstava u pozadini više naglašena. U te-
škim strategijskim situacijama, kada neprijateljske snage imaju
znatnu nadmoćnost, ne može se isključiti mogućnost da dejstva u
pozadini privremeno postanu dominantna, ali ne i jedina.

Mihajlo VUČINIĆ

Kada će i u kojim uslovima izvođenja strategijske odbrane,
težište biti na dejstvima u zahvatu fronta?

Mirko VRANIC

Prvo, sa sigurnošću se može tvrditi da će u odbrani, u povolj-
noj strategijskoj situaciji, kada se napad može slomiti na dubini

početnih vojišnih prostorijskih, težište očito biti na operativnoj armiji, odnosno na dejstvima u zahvatu fronta.

Drugo, isto tako u početnim odbrambenim operacijama, u njihovoj prvoj etapi, čak i u strategijskoj odbrani i najtežoj varijanti rata, težište mora počivati na operativnoj armiji i frontalnim dejstvima. To je uslovljeno činjenicom što se u početnom periodu rata, kao osnovna snaga javlja operativna armija koja treba da primi prvi i glavni udar i da svojim manevarskim, elastičnim i dovoljno upornim dejstvima u zahvatu fronta ne dozvoli agresoru brze prodore i na taj način olakša aktiviranje i uključivanje svih komponenti narodne odbrane u odbrani zemlje.

Mihajlo VUČINIĆ

U kom stepenu su iznete karakteristike ugrađene u teorijsku razradu naših doktrinarnih postavki?

Mirko VRANIĆ

Očito je da u domenu taktike ima određenih postavki i rešenja koja nisu u većoj ili manjoj meri u duhu naše koncepcije opštenarodne odbrane i osnovnih karakteristika naše ratne veštine. Međutim, u sadašnjoj situaciji naša pažnja i nastojanja moraju biti, pre svega, usmereni na to da strategijsko-operativne teorijske postavke i praktična rešenja budu usklađene sa osnovnim karakteristikama naše ratne veštine. U vezi s tim još se postavljaju dileme o nekim značajnijim teorijskim postavkama, kao na primer:

— o operaciji kao najvišoj kategoriji ratnih dejstava (vrste i snage koje izvode operaciju, odnos pojedinih oblika dejstava u okviru izvođenja operacije itd.);

— o pojmu i sadržaju nekih strategijsko-operativnih kategorija (strategijski vid dejstava, strategijsko-operativni raspored, strategijsko-operativni oblici manevra itd.).

Sem toga, poistovećuju se konkretna upotreba snaga i sredstava i mogućan odnos dejstava u pojedinim varijantama rata i strategijskim situacijama sa našim doktrinarnim pogledima na vođenje rata u celini. To neminovno ima za posledicu da se razrada teorijskih postavki i doktrinarnih pogleda bazira i veže isključivo za pojedine ratne slučajeve i strategijske situacije. Tako se mogu jedino opravdati ona shvatanja koja polaze od toga da se u doktrinarnim pogledima, jedan ili drugi oblik ratnih dejstava zapostavlja i svodi u ovim mogućnim situacijama na više-manje pomoćnu ulogu.

Fizionomija dejstava u zahvatu fronta (frontalni oblik dejstva) predstavlja jedno od onih teorijskih pitanja koja zaslužuju mnogo više pažnje i svestraniju razradu.

Osnovne karakteristike naše ratne veštine pretpostavljaju neophodno povezivanje frontalnih i dejstava u pozadini. Zato će u

okviru naših operacija i ratnih dejstava u celini neminovno dolaziti ne samo do njihovog upotpunjavanja jednih drugima, nego i do prožimanja i prelivanja jednih u druge, tako da će se gubiti svaka kruta granica između raznih oblika dejstava.

Upravo na osnovu te, veoma značajne karakteristike naše ratne veštine, naše strategijsko-operativne i taktičke postavke moraju polaziti od toga da i jedinice operativne armije mogu primenjivati i prelaziti na dejstva u pozadini, a da se i teritorijalne jedinice mogu uključivati u frontalna dejstva.

I pored ozbiljnih napora na teorijskom planu u pogledu što temeljitije razrade dejstava u zahvatu fronta, ipak izgleda da na tom planu ima prilično nejasnoća i nerazumevanja. Objektivno postoji stalna opasnost da se nekritički prihvataju operativno-taktičke norme, oblici manevra, taktički postupci i način izvođenja dejstava onih armija, pre svega velikih, koje su orijentisane na vođenje samo frontalnog rata. Fizionomija frontalnih dejstava u našem ratu mora imati specifična obeležja i karakteristike. To tim pre ako se dejstva izvode u težim varijantama rata.

Analiza iskustava NOR u pogledu izvođenja frontalnih dejstava očitó govori o tome da efikasna odbrana operativnih i viših taktičkih jedinica na frontu nije isključivala, već obavezno pretpostavljala i tražila, da manji delovi tih jedinica primenjuju i raznovrsku partizansku taktiku. U dejstvima većih taktičko-operativnih celina u zahvatu fronta dolazilo je do svojevrsnog povezivanja, preplitanja i prožimanja taktičkih postupaka frontalnog i partizanskog načina ratovanja.

Kada u sadašnjim uslovima razmatramo način dejstava u zahvatu fronta, nije teško dokazati vrednost iskustava NOR. I zato, što se tiče taktičkih postupaka u izvođenju dejstava na frontu, potrebno je da duh i shvatanja NOR budu što više prisutni. U tom pogledu što manje „regularnosti”, „šematizma” i „rutinerstva”, karakterističnog za rešavanje vojnih problema i za frontalni način ratovanja koji primenjuju velike armije. Dejstvo snaga na što širim prostranstvima radi što većeg razvlačenja i stalnog slabljenja celokupnog operativnog rasporeda agresora, primena raznovrsnih oblika manevra i otpora, postavljanje snaga na bokove napadača i zabacivanje iza leđa protivnika, bliska borba, infiltracija i ubacivanje, primena zaseda, prepada i noćnih dejstava i još veoma veliki broj raznovrsnih drugih taktičkih postupaka moraju dobiti još više na aktuelnosti i značaju.

Mihajlo VUČINIĆ

Danas u svetu pa i kod nas postoje veoma različita mišljenja, a razvila se i široka diskusija, o vidovima i formama ratnih dejstava. Kako je vaše mišljenje o tome, posebno o odnosu napada i odbrane u našoj koncepciji?

U tom pogledu posebnu pažnju zaslužuju sledeće postavke:

— napad i odbrana, kao osnovni vidovi ratnih dejstava, postoje i u savremenim uslovima. Ističe se da su napad i odbrana dva dijalektički uzajamno povezana dejstva koja proističu jedno iz drugog; dve strane jedinstvenog procesa oružane borbe. U savremenim uslovima jedino su se promenila sredstva za vođenje rata, upravo naoružanje i tehnika kojim će se izvoditi napad i odbrana. Prema tome, izmenili su se samo načini vođenja napadnih i odbrambenih dejstava.

Prema nekim stranim gledanjima, defanzivu kao vid strategijskog dejstva u savremenim uslovima treba potpuno odbaciti, a odbrana se može samo privremeno izvoditi i to u operativno-taktičkim okvirima. *Pored* poznatih vidova ratnih dejstava, u prvi plan izbijaju potpuno novi — udari strategijskih raketno-nuklearnih sredstava i dejstvo snaga protivraketne, protivvazdušne i protivkosmičke odbrane.

Nema potrebe da se ovom prilikom upuštamo u svestraniju analizu vidova strategijskih dejstava. Dovoljno je da se konstatuje da se ratna dejstva, s obzirom na karakter, ciljeve i opšte uslove i način izvođenja, mogu deliti na razne vidove strategijskog dejstva.

Kada se radi o toj teorijskoj postavci u svetlu naše koncepcije, postojanje vidova donekle se zamagljuje jednostranim prilaženjem, koje ne vodi dovoljno računa o sledećim faktorima:

Prvo, sama mogućnost da naše oružane snage zbog početne inicijative agresora mogu privremeno izvoditi strategijsku odbranu ne protivreći jednoj od najvažnijih naših doktrinarnih postavki — da će se oružana dejstva u opštenarodnom odbrambenom ratu pretežno izvoditi u vidu neprekidne strategijske ofanzive naših snaga. Prema tome, ne treba da zaziremo od pojma strategijske odbrane, jer se samim njegovim postojanjem naša strategija ne može pretvoriti, odnosno postati defanziva, jer niko ne stavlja znak jednakosti između strategijske odbrane i defanzivne strategije.

Drugo, pojam i značenje opštenarodne odbrane kao društvene koncepcije ne može se poistovetiti sa vidovima strategijskog dejstva. Koncepcija opštenarodne odbrane polazi, pre svega, od karaktera i društveno-političkih odnosa u našem društvu i, s tim u vezi, od osnovnih karakteristika spoljnopolitičke orijentacije i odbrambenog karaktera rata, a strategijski vidovi dejstava su izraz konkretnih strategijskih situacija i okolnosti u kojima se može naći zemlja u ratnim uslovima.

Sama činjenica je da će u našem ratu dolaziti do ispreplitanja i povezivanja napadnih i odbrambenih dejstava, izgleda da se teže može definisati i opredeliti vid ratnih dejstava, što navodi na zaključak da se u našim uslovima teško može govoriti o postojanju vidova strategijskog dejstva.

Međutim, ukoliko se pri razmatranju vidova ratnih dejstava polazi od toga da u pojedinim strategijskim situacijama mogu postojati različiti ciljevi i opšti uslovi za izvođenje dejstava i da for-

me i odnosi borbenih i ratnih dejstava ne predstavljaju nepromenljiv faktor, prihvatljiva je postavka da i u našem ratu postoje vidovi strategijskih dejstava.

Postavka da u okviru naših ratnih dejstava mogu postojati različiti strategijski vidovi ne bi bila potpuna ako se istovremeno ne bi imalo u vidu i sledeće:

— da se vidovi strategijskih dejstava — napad i odbrana — ne mogu posmatrati sa stanovišta upotrebe samo operativnih snaga: vidovi strategijskih dejstava izvođiće se kako operacijama, raznovrsnim dejstvima i formama otpora u zahvatu fronta, tako i operacijama i raznovrsnim dejstvima i formama otpora u pozadini neprijatelja;

— da će se oružana dejstva u našem ratu pretežno izvoditi u vidu manje-više neprekidne ofanzive kako u strategijskim, tako i u operativno-taktičkim okvirima.

Mihajlo VUČINIĆ

Utvrđivanje vrste i varijante eventualnog rata i načina dejstva agresora je od odlučujućeg značaja ne samo za opštu orijentaciju naše odbrambene politike i utvrđivanje principa koncepcije opštenarodne odbrane, već još više za neposrednu aktivnost u pripremi zemlje za odbranu, strategijsku upotrebu oružanih snaga, fizionomiju naših operacija, posebno odbrambene operacije u početnom periodu rata.

Janko SKENDŽIĆ

Mislim da bi bilo korisno nešto reći o verovatnim načinima izvršenja agresije na našu zemlju. Upravo od toga i fizionomije borbenih dejstava u velikoj meri zavisiće i fizionomija naših operacija i forme otpora uopšte, kako u početnom periodu rata tako i u njegovom daljem toku. Imam utisak da nedovoljno raspravljamo o tom pitanju, što može imati negativne reperkusije na iznalaženje najadekvatnijih protivmera.

Polazim od toga da su osnovni činioci i motivi koji mogu dovesti do agresije na našu zemlju u osnovi poznati, pa ih ne treba u ovoj prilici iznositi. Ali, u najosnovnijem želim podvući neke bitne momente, koji moraju biti prisutni. To su:

— Jugoslavija, kao što je poznato, može biti izložena agresiji u okviru šireg sukoba ili u lokalnom ratu. U napadu bi učestvovao manji ili veći broj zemalja, zavisno, naravno, od ciljeva agresije i karaktera rata;

— agresija može imati različite ciljeve: ograničeni — u kojem bi agresor težio da ovlada određenim delovima naše teritorije, ili dalekosežniji — zauzimanje celog prostora Jugoslavije;

— agresija u savremenim uslovima uopšte, pa prema tome i na Jugoslaviju, može početi nakon dužeg ili kraćeg perioda zaoštra-

vanja političke situacije, manje ili više iznenadno u odnosu na mobilizaciju, razvoj oružanih snaga i pripremljenost ostalih faktora društva za odbranu. Ne sme se gubiti iz vida da relativno jaki prvi stratejski ešloni (spremni u miru) u oružanim snagama gotovo svih zemalja pružaju mogućnosti za postizanje relativnog iznenađenja. Kažem relativnog jer totalno iznenađenje gotovo da nije moguće pod uslovom da su preduzete adekvatne mere. Jake oružane snage nije moguće pokrenuti jednostavno pritiskom na dugme, bez određenih prethodnih priprema, nezavisno od vida tih priprema (vežbe, pokreti jedinica, manevri itd.). Međutim, treba istaći da su pri agresiji sa ograničenim ciljem moguća veća iznenađenja, zbog toga što se ciljevi takve agresije mogu nekad postići i snagama prvog stratejskog ešlona. Nije isključena mogućnost da se tim snagama otpočne i agresija sa dalekosežnijim ciljevima.

Verovatno je da bi se rat vodio konvencionalnim borbenim sredstvima, naročito lokalni, ali uvek treba računati sa potencijalnom mogućnošću upotrebe i NHB borbenih sredstava. Kad je reč o konvencionalnim borbenim sredstvima, mora se imati u vidu da se njima, pogotovo pri masovnoj upotrebi, mogu postizati veoma krupni materijalni i drugi efekti, koji se mogu približiti efektima taktičkog nuklearnog oružja.

U našim analizama od posebnog je značaja što realnije sagledati verovatni način izvršenja agresije i upotrebu snaga agresora, jer time će u velikoj meri biti uslovljeno preduzimanje adekvatnih mera i postići će se efikasnost otpora. Zbog toga je neophodno slobodnije i svestranije izučavati tu problematiku.

Evidentno je, s obzirom na vladajuća gledišta o načinu izvršenja agresije, posebno u lokalnim ratovima, da će agresor težiti postizanju što većeg iznenađenja, brzom ostvarivanju ciljeva agresije, da bi politikom svršenog čina realizovao svoje ciljeve i interese. Agresoru je jasno da bi svako odugovlačenje rata, pogotovu lokalnog i naročito na tlu Jugoslavije, slabilo njegove pozicije i izgleda na konačan uspeh i izlagalo ga riziku sukoba širih razmera.

To je osnovna karakteristika savremene strategije, pre svega velikih sila, bez čijeg uticaja, pa i većeg ili manjeg neposrednog angažovanja, nema agresije ni u lokalnim razmerama.

Savremene oružane snage — snažno vazduhoplovstvo, jake vazdušnodesantne jedinice, veoma brojne oklopne i mehanizovane snage, adekvatno organizovane snage ratne mornarice i razne druge vojne formacije, kao i visok stepen razvijenosti borbene i druge tehnike — omogućavaju realizaciju navedene strategije utoliko više ukoliko im se ne suprotstavi odgovarajuća strategija branioca.

Jačina snaga za izvršenje agresije zavisice prvenstveno od cilja agresije, operativno-stratejskih pravaca kojima će se vršiti napad, kapaciteta pojedinih vojišta, stepena iznenađenja itd. U svakom slučaju agresor će težiti da postigne što izrazitiju nadmoćnost u početnom udaru kako bi imao punu početnu inicijativu.

Šta bi, prema tome, karakterisalo početne operacije agresora i čemu bi on težio? Polazeći od postavljenog cilja, karakteristika svojih oružanih snaga i osobina našeg ratišta agresor će nastojati

da iznenadnim i snažnim udarima avijacije po oružanim snagama i pojedinim vitalnim objektima na teritoriji, uz angažovanje što jačih VD snaga i uz što masovniju upotrebu oklopnih, mehanizovanih i drugih snaga, neutrališe ili razbije delove naših oružanih snaga, što više parališe normalan život zemlje, naruši odbrambenu sposobnost, postigne što veće početne uspehe i stvori uslove za bržu realizaciju ciljeva agresije.

U vezi s tim, osnovne snage KoV bi verovatno dejstvovale u zahvatu komunikacijskih pravaca i prohodnijih rejona, uz snažnu podršku avijacije i istovremene udare avijacije po objektima u dubini teritorije radi što bržeg i dubljeg prodora u unutrašnjost zemlje.

Helikopterski desanti mogu imati široku primenu, a naročito veliki intenzitet njihove upotrebe biće tamo gde je ograničena upotreba oklopnih i mehanizovanih jedinica.

Što se tiče tempa izvođenja operacija, on će biti različit, jer je uslovljen nizom uticajnih faktora (odnosom snaga, zemljištem, karakterom i stepenom upornosti odbrane itd.), ali se mora imati u vidu da će osnovni nosilac tempa u prohodnijim zonama biti oklopne i mehanizovane snage, da će na teškoprohodnijem zemljištu u tom smislu imati važnu ulogu VD, naročito helikopterski.

Izuzetno značajnu ulogu imaće avijacija u svim etapama ratnih dejstava, naročito u početnom periodu, kako u smislu neposredne podrške snaga tako i u pogledu napada na važne objekte na celoj našoj teritoriji.

Poučeni iskustvima drugog svetskog rata i nizom ratova od toga perioda do danas, svi potencijalni agresori najveću moguću pažnju posvećuju antigerilskoj borbi na okupiranoj teritoriji. U tom smislu formiraju se i obučavaju razne specijalne jedinice, a pripremaju i sve ostale jedinice svih vidova, rodova i službi, iznalaze što efikasnija borbena sredstva i oprema za osmatranje, aktiviranje itd. Priprema se celokupan okupacioni sistem za uspešno funkcionisanje u uslovima otpora naroda na okupiranoj teritoriji itd.

Treba očekivati, s obzirom na već ustaljenu praksu, da će agresor, uporedo sa izvođenjem borbenih dejstava, od samog početka agresije, a zavisno od opšte situacije i ranije preduzimati mere političke, psihološke i subverzivne delatnosti radi unošenja zabune i defetizma u redove naših oružanih snaga i stanovništva radi slabljenja volje za pružanje otpora. Postoje realne mogućnosti za preduzimanje i drugih mera, sračunatih na to da oslabe efikasnost naše odbrane, kao što je, na primer, elektronsko ometanje sa svim negativnim reperkusijama na komandovanje, PVO itd.

Razume se, to su samo neka od pitanja koja zaslužuju našu pažnju i zahtevaju svestranije analize, kako bi što objektivnije i realnije sagledali potencijalne mogućnosti eventualnog agresora, njegove prednosti i slabosti i došli do najoptimalnijih rešenja svih pitanja odbrane i pružanja otpora agresoru. Nema agresora koji može obezbediti uslove za besprekorno funkcionisanje svih činilaca agresije. Slabosti će uvek biti čak i ono što je u određenoj etapi rata ili pojedinim zonama prednost, u drugoj etapi i drugim područjima može biti slabost.

Upravo puna spoznaja svega toga omogućiće izgradnju i realizaciju zaista efikasne koncepcije opštenarodne odbrane, bez obzira kakav je agresor u pitanju.

Mihajlo VUČINIĆ

Mislim da organizacija naše odbrambene operacije mora, pre svega, polaziti od vrste i varijante rata, ciljeva i mogućnosti potencijalnog agresora. U lokalnom ratu, odnosno u varijanti u kojoj bi agresor težio da realizuje ograničeni cilj, na primer, naše snage bi morale u graničnom pojasu da zadrže i slome agresora. To bi, pre svega, morala da učini operativna armija u frontalnom načinu dejstva.

Međutim, teži uslovi nameću drukčiju fizionomiju i karakter odbrambenih dejstava. U tim uslovima naša odbrana bi morala da polazi od nekoliko bitnih principa i protivrečnih zahteva:

— organizovati odbranu naših oružanih snaga i ostalih faktora otpora da spreči iznenađenje i teže posledice prvog udara agresora (to traži efikasnost obaveštajne službe, spremnost sistema uzbunjivanja, visok stepen borbene gotovosti operativne armije, jedinica teritorijalne odbrane itd.);

— sačuvati živu silu, izbegavajući velike gubitke u odsudnim i rešavajućim sudarima, naročito u početnom periodu rata u uslovima nepovoljnog odnosa snaga, kada je agresor u mogućnosti da efikasno iskoristi i tehničku prednost. Žrtvovanje većeg kontigenta žive sile bilo bi presudno i za gubitak teritorije, a imalo bi i nesagledive reperkusije na moral, političko stanje u oružanim snagama i narodu itd.;

— održati za što duže vreme i što veći deo kompaktne državne teritorije, a u područjima koje je agresor uspeo da zauzme ostvariti kontrolu, organizujući široku skalu borbe i otpora;

— organizovati odbranu po pravcima na celoj dubini odbrambene zone uz odgovarajuće kontrolisanje međuprostora. Pri tome treba polaziti od naših realnih mogućnosti tj. od saznanja da naše oružane snage, pre svega, operativna armija ne mogu da zatvore sve pravce i da posednu sve objekte.

U načinu izvođenja odbrane obe komponente tj. dejstva na frontu i pozadini daju kvalitetno novu dimenziju i fizionomiju odbrambenoj operaciji. Teritorijalnom komponentom tj. dejstvom teritorijalnih i partizanskih snaga u pozadini, aktivnošću naroda u raznim oblicima borbe i otpora gubi se klasični front. Celo područje u koje agresor uspe da prodre mora i dalje da predstavlja prostor na kome se izvode borbena dejstva. Razvlačenjem njegovih snaga po celom prostoru odbrambene zone, agresor se dovodi u kontakt sa većim brojem raznih vrsta naše oružane sile i oblika otpora, što će ga prisiliti da usitnjava svoje snage, angažuje ih za obezbeđenja, zaštitu objekta itd. Time se stvaraju pogodni uslovi za aktivna dejstva naših relativno slabijih snaga.

Gledajući tako na ulogu prostora ne znači da nećemo braniti svaki deo naše teritorije. Naprotiv, odbrana će biti odlučna i uporna, ali u skladu sa našim bitnim načelima — da sačuvamo živu silu i da agresoru nametnemo oblike borbe koje nam nude povoljniji opšti uslovi borbe, fleksibilnost naših oružanih snaga i spremnost naroda za organizovan otpor;

— onemogućiti agresora da nas razbije i tuče po delovima (to znači da odbranu ne smemo organizovati po linijama i kordonski rasporediti snage, već po pravcima i pojasevima), u taktičkim razmerama odbrambene položaje urediti i posesti po grupnom sistemu, ne dozvoliti postojanje tzv. slobodnog operativnog prostora koji bi pružao mogućnost agresoru za razne oblike manevra, naročito, vertikalnog. U tom smislu, u sistem odbrane uključiti i veća naseljena mesta, gradove, prirodne objekte itd. i obilato koristiti fortifikaciju i zaprečavanje. Umesto da nas tuče po delovima i počesno, raspored, grupisanje i način dejstva naših snaga u celini, moraju da omogućće da se, po meri neprijateljevog nastupanja, odmah uključe u dejstva u svim domenima oružane borbe i otpora i da se aktivnost stalno pojačava i proširuje. To će ojačati poziciju naših snaga na frontu, a u pozadini pružiti uslove da postepeno preuzmemo inicijativu, jer se stvaraju objektivni uslovi da mi počesno tučemo agresora tj. da napadamo njegove kolone, komandna mesta, važne objekte, baze itd.;

— u odbrani ostvariti potrebnu upornost, koja mora biti usklađena sa našim mogućnostima, ali i sa zahtevom da se agresoru nanesu što teži gubici, da se narod uveri u mogućnost uspešne borbe i otpora, u snagu i spremnost naših oružanih snaga, da se pokaže ranjivost agresora itd. Organizacijom odbrane se ne sme dozvoliti da agresor brzo prodire u unutrašnjost zemlje i da potpuno drži veće kompaktne delove naše državne teritorije pod svojom vlašću ili da organizuje okupacionu vlast. Stepem upornosti mora biti podređen ciljevima opštenarodne odbrane i konkretnim ciljevima odbrambene operacije tj. da što više sačuvamo našu živu silu radi preuzimanja inicijative u kasnijim fazama borbe. Međutim, nekad će se pojedini objekti i položaji morati odsudno braniti, što će diktirati konkretna operativna situacija.

Organizacija i način izvođenja odbrambenih operacija moraju da pruže optimalne uslove da svi subjekti i komponente naše odbrane i otpora dođu do punog izražaja na frontu i pozadini, operativna armija, jedinice teritorijalne odbrane, društvenopolitičke i radne organizacije — ceo narod, a naročito omladina. Posebnu pažnju valja posvetiti specifičnostima u organizaciji PTO, PDO, PVO i svih mera borbenog i materijalnog obezbeđenja.

Žilavost i elastičnost treba da izraze specifične karakteristike naše odbrane u uslovima tehničke inferiornosti, kombinovanih dejstava, kontrole teritorije, punog angažovanja svih subjekata i potencijala društva itd.

Aktivnost takođe mora da ima specifično obeležje. Poučeni iskustvima iz istorije da su uvek bili tučeni svi oni koji su se samo branili — savremena odbrana mora biti aktivna. No, naša aktivnost

se ne izražava samo snažnim protivudarima na frontu, naročito u početnom periodu rata, već širokom lepezom aktivnosti taktičkih jedinica, udarima u bok i pozadinu, raznovrsnim dejstvima u pozadini itd.

Teritorijalne i partizanske jedinice pojavljuju se odmah po početku agresije kao prvi nosilac inicijative i ofanzivnosti kao dominantnog vida našeg otpora.

Manevar naših snaga u odbrambenoj operaciji mora biti složen, inventivan, originalan, kao uostalom i komandovanje, snabdevanje i sve mere borbenog obezbeđenja.

Mile ČALOVIĆ

Teritorijalna odbrana se pojavljuje kao nov i vrlo značajan faktor u sistemu odbrane zemlje u celini, pa adekvatno tome i u odbrambenoj operaciji. Posebno govoriti o značaju TO u tome sistemu mislim da nema potrebe, jer čitava naša koncepcija polazi od aksiome jedinstvenog i organizovanog angažovanja celokupnog naroda i svih snaga zemlje za njenu odbranu. Na IX. kongresu SKJ je još jednom istaknuto da je izgradnja sistema opštenarodne odbrane za našu zemlju jedino moguć i istovremeno najefikasniji oblik organizovanja svih snaga društva za uspešno suprotstavljanje svakom spoljnjem pritisku, za odbranu od agresije ma sa koje strane dolazila. Naš socijalistički sistem kao samoupravna socijalistička zajednica radnih ljudi i zajednica ravnopravnih naroda i narodnosti izvanredno pogoduje izgradnji sistema opštenarodne odbrane.

Oružane snage u tome sistemu imaju veoma značajnu ulogu, a u okviru njih snage TO posebno.

Sve naše dosadašnje analize i procene u vezi sa poslovima u odbrani zemlje ukazuju na to da će odbrana u celini, a naročito u početnom periodu rata biti vrlo složena i teška i da operativna armija bez TO i civilnog sektora ne bi za takvu odbranu bila dovoljna.

Zbog toga, TO po nameni i angažovanju ogromnog broja ljudi u jedinicama i organizacijama i zadacima u odbrani samostalno i u sadejstvu sa operativnom armijom ima veoma značajnu ulogu u svim operacijama koje bi se izvodile na našoj teritoriji, pa u vezi s tim i u operacijama početnog perioda rata, pogotovo odbrambenim.

Kakve će sve zadatke izvršavati TO zavisi, pre svega, od uslova u kojima će se te operacije izvoditi, kao i od karaktera samih operacija. Osobnosti i karakter rata (opšti nuklearni ili tzv. lokalni klasični), sastav, jačina i način dejstava potencijalnog agresora, stepen iznenađenja, uslovi zemljišta, sastav i način angažovanja naših snaga, a naročito snažno prisustvo teritorijalnog faktora u odbrani predstavljaju osnovne činioce koji će se na odgovarajući način odraziti i na karakter naših početnih odbrambenih operacija.

Iz iznetih karakteristika odbrambene operacije u početnom periodu rata proizilazi da će ona imati veoma pokretan i manevarski karakter sa nizom borbenih dejstava sitnijih i krupnijih razmera,

koja će se jednovremeno i po jedinstvenom planu i izvoditi na čitavoj širini i dubini operativne zone. U takvoj operaciji TO predstavlja veoma značajan faktor od početka do svršetka operacije. U pojedinim delovima, a naročito za izvršenje pojedinih krupnijih zadataka pa i etapa operacije, težište može biti i na TO — zaprečavanju, PDO, prekidu snabdevanja i sl. Učešće TO u takvoj operaciji prisiljavaće agresora da skida i sa fronta snage radi raščišćavanja svoje pozadine. Na taj način dolaziće do izmene odnosa snaga na frontu i stvaranja našim snagama u celini povoljnih uslova kako za uspešno izvođenje odbrambene operacije početnog perioda, tako i za planiranje i preduzimanje nove operacije odbrambene ili napadne.

Prema tome, odbrambena operacija i u našim uslovima biće daleko šira i dublja, nego operacija drugog svetskog rata, jer u njoj učestvuju s jedne i druge strane jake snage i sredstva, a u okviru naših snaga pored operativne armije i vrlo jake snage TO što se na poseban način reflektuje na karakter odbrambene operacije. Synchronizacija napora operativne armije i TO mora biti sprovedena po jedinstvenom planu izvođenja operacije. Prema tome, naša odbrambena operacija u početnom periodu rata ima sve osnovne elemente savremene operacije sa svojim posebnim specifičnostima koje u njih unose osnovi naše koncepcije a naročito faktor TO. Otuda je naša operacija složenija i bogatija i po svojoj sadržini i formama izvođenja, pa je utoliko i interesantnija za izučavanje i teoretsku odbranu.

Tvrđenje da zbog nestajanja granica između fronta i pozadine pogotovu kod nas neće biti moguće izvoditi operacije, pa u vezi s tim da nije ni potrebna odgovarajuća teorija za njihovo izučavanje ukazuje na to da se dovoljno ne priznaju osnovi ratne veštine.

Glavna uloga TO u odbrambenoj operaciji je u neposrednoj zaštiti naroda i teorije u najefikasnijem sadejstvu operativnoj armiji. Tu ulogu TO ostvaruje kroz razne borbene zadatke koje izvodi u sklopu operacije. Podela zadataka između jedinica operativne armije i teritorijalnih jedinica i zajedničko angažovanje jednih i drugih za njihovo izvršenje obezbeđuje se jedinstvenim planom operacije. Osnovne snage u izvođenju odbrambene operacije u početnom periodu rata treba da čine snage operativne armije, ali težište za pojedine zadatke može biti i na teritorijalnoj odbrani. U takve zadatke spadaju:

- izviđanje teritorije,
- neposredna zaštita teritorije, i borba protiv neprijateljskih diverzija, izviđača, pete kolone i svih drugih pokušaja cepanja narodnog jedinstva i uspostavljanja uporišta agresora na terenu,
- kontrola međuprostora na frontu koje ne mogu posesti operativne jedinice,
- zaprečavanje širokih razmera koje se izvodi na dva načina: u zonama gde dejstvuju operativne jedinice po jedinstvenom planu štabova TO i komandi operativnih jedinica, a tamo gde nema operativnih jedinica, po planu štabova TO,
- borba protiv neprijateljskih desanata svih vrsta, uključujući i borbu protiv operativnih desanata,

— ofanziva dejstva u pozadini neprijatelja od najsitnijih do najširih razmera zavisno od postojećih uslova,

— diverzantska dejstva sa težištem na dejstva duž komunikacija i u gradovima,

— široka primena mera civilne zaštite, naročito zbrinjavanje i evakuacija stanovništva i dobara iz ugroženih gradova,

— snabdevanje tamo gde to ne može da reši armija itd.

Sve ove i mnoge druge zadatke TO izvršava primenjujući princip partizanskog načina ratovanja, a to znači ne podmetati snage tehnički i brojno nadmoćnijem agresoru, već iznenada ofanzivno dejstvovati po najosetljivijim mestima agresora iz zaseda, nametati agresoru takve oblike borbe za koje on ne zna i tamo gde ih ne očekuje. Snage TO u početnim operacijama ne bi smele da budu poražene. Svaki vojnički poraz jedinica TO u to vreme preti da se pretvori i u politički poraz. Neuspeh, na primer, crnogorskih jedinica na Pljevljima 1941. godine imao je veliki uticaj na dalji razvoj NOP-a u Crnoj Gori.

Milisav NIKIĆ

Najpre nešto o operaciji načelno. Bar za sada ne vidim argumente koji bi mogli negirati ono o čemu je general Vranić govorio — o vidovima strategijskih dejstava i u okviru toga o postojanju operacije kao posebne kategorije. Drugo je pitanje načina izvođenja operacije (napadne i posebno odbrambene), odnosno njihovih karakteristika u našim uslovima, što je faktički i razlikuje, mislim na te karakteristike od onog klasičnog pojma operacije i od operacije kako je u većini danas u svetu planiraju i tumače.

Isto tako, mislim da mi imamo poseban tip — vrstu operacije: to je operacija u dubini, u pozadini protivnika. Naime, na celoj dubini teritorije koju bi protivnik uspeo da zauzme nalaziće se veoma brojne (u odnosu na broj i veličinu) naše jedinice. Ne samo manje formacije (vodovi, čete, bataljoni) već i krupnije (partizanske brigade, divizije) i veći partizanski odredi. Postojanje takvih snaga omogućava ne samo razvijanje borbene aktivnosti svuda i na svakom mestu, što je i osnovni cilj već u određenim uslovima i sa određenim ciljem i preduzimanje dejstava krupnijih razmera, odnosno, izvođenje pravih operacija i napadne i odbrambene, čim ranije utoliko bolje. Ako je to tako mislim da se može konstatovati da je i to jedna od specifičnosti naše koncepcije. Takva operacija se bitno razlikuje od „operacije na frontu”, i, razume se, razlika postoji između napadne i odbrambene operacije te vrste, možda izraženije nego što su razlike napadne i odbrambene operacije u tzv. „normalnim uslovima” čak i našim. Zbog svega toga trebalo bi da se i u teoriji i u praktičnoj pripremi (obučavanju i uvežbavanju posebno) više pozabavimo tom vrstom operacije u smislu utvrđivanja njenog postojanja, uslova i mogućnosti izvođenja, ciljeva, nekih osnovnih principa, zatim radi razrade i sagledavanja njenih makar i osnovnih karakteristika i to za svaku, napadnu a posebno za odbrambenu.

Pored pomenutih, koje su po Vašem mišljenju, specifične karakteristike naše odbrambene operacije na frontu?

Milisav NIKIĆ

Jedna o karakteristika je veoma izražena različitost jedinica koje učestvuju u njenom izvođenju. Jedinice različite po veličini, organizaciji, nameni, naoružanju i opremljenosti. Ta različitost omogućava, pored ostalog, da se odgovori zahtevima koji proističu iz specifičnosti zemljišta, protivnikovih snaga i sredstava, itd. Broj i različitost jedinica koje učestvuju u operaciji ističu izuzetan značaj organizacije komandovanja koja treba da obezbedi usklađenost dejstva svih snaga i sredstava radi postizanja optimalnih rezultata. Otuda se i organizacija sadejstva javlja kao prvorazredan zadatak. To sadejstvo se, u našim uslovima i u odnosu na organizacionu i sadržajnu stranu, drukčije izražava nego kod drugih. No, to je posebna tema za razradu i diskusiju.

Sledeća karakteristika odbrambene operacije jeste to da njena moć nije u onim klasičnim elementima: snazi vatre, vazduhoplovnoj podršci, snazi fortifikacijskog uređenja i slično. Ne negiram naše mogućnosti i snagu koju ti elementi daju izvođenju odbrambene operacije. Želeo sam samo da istaknem vrednost nekih drugih elemenata. Po mom mišljenju to su:

— veština vođenja odbrane, vešta upotreba snaga i sredstava, a to znači, sposobnost da se protivniku nametne naš način borbe po mestu, cilju i vremenu koji mu najmanje odgovara;

— izrazita aktivnost odbrane. Odbrana se po većini tumačenja u načinu izvođenja — svojom aktivnošću — sve više približava napadu. Međutim, mi imamo mogućnosti i moramo se za to sve više osposobljavati, da aktivnost razvijemo do maksimuma. Mislim da je ono što je rečeno o potrebi i mogućnosti primene partizanskog načina dejstva na frontu od strane manjih jedinica naročito, zaista jedan od načina izražavanja aktivnosti.

Zatim, posebnu snagu odbrambenoj operaciji treba da da intenzitet dejstva naših snaga na celoj dubini: sposobnost obezbeđenja svoje dubine (pozadine), gde bi nam protivnik stalno pokušavao nametnuti borbu, ali, što će biti od izuzetnog značaja i sposobnost da razvijemo dejstva u pozadini protivnika. I to počev što bliže od „linije fronta” pa dalje u što dubljoj pozadini neprijatelja. Ta dejstva u pozadini protivnika u periodu izvođenja odbrambene operacije na frontu imaju, rekao bih, posebnu „specifičnu težinu”. I pri tome je svaka aktivnost, od one nenaoružanog stanovništva (kroz raznovrsne forme i oblike) pa do izvođenja krupnijih dejstava — čak i posebnih operacija — veoma značajna, jer slabi napadnu moć protivnika, a samim tim daje posebnu snagu našoj odbrani, odnosno ostvarenju cilja date operacije.

O veoma širokim mogućnostima i oblicima borbe i otpora naroda van oružanih snaga do sada se malo govori. Čak ni naša iskustva iz NOR-a u tom smislu nisu dovoljno istražena. To je veoma ozbiljan zadatak naše vojne misli i prakse.

Milisav NIKIĆ

Želim nešto da kažem, o aktivnostima naroda, tj. onih snaga koje nisu uključene u oružane jedinice, mada mislim da je i to sastavni i veoma značajan deo oružane borbe. Imam, pre svega, u vidu sveukupnu aktivnost u pozadini protivnika, ono što dolazi do izražaja „iza linije fronta”.

Dijapazon aktivnosti nenaoružanog dela naroda u pozadini protivnika je veoma širok. On se razgranava počev od obaveštajnog rada, pa preko akcija rušenja, zaprečavanja, prikupljanja sredstava i političke aktivnosti pa sve do potpunog ignorisanja i određenih formi dezinformisanja protivnika. Sve te oblike dala je dosadašnja praksa revolucionarnih i oslobodilačkih ratova. Razvilo se čitavo bogatstvo formi i sadržaja. U novim uslovima dolaze do izražaja nove forme. Različitost koju vidimo, na primer, u ratu u Vijetnamu, ono što primenjuje FNO Južnog Vijetnama nije samo rezultat njihovih posebnih uslova niti je samo izraz širine njihove sveukupne borbe protiv neprijatelja (mada je to osnovno), već je to istovremeno i izraz sabranih, izučenih i u njihovim uslovima i adekvatno primenjenih iskustava svih drugih naroda stečenih u ratovima koji su se u nekoliko poslednjih decenija vodili protiv raznih neprijatelja i na raznim kontinentima. Dakle, sve ono što dolazi kao novo, kao rezultat sveukupnog razvoja društva, mislim i prakse uslovljava na različitim mestima i određene forme i načine borbe, a ljude postavlja u položaj aktivnih učesnika i omogućava im da i u najtežim situacijama pronalaze nove načine otpora, koji njima najbolje odgovaraju. No, i pored toga mislim da je velika šteta što se u nas do sada niko nije ozbiljnije bavio analizom iskustava otpora i borbe ljudi van oružanih formacija na okupiranim teritorijama. Nije se mnogo učinilo čak ni na registrovanju događaja, primera, niti na prikupljanju makar i najkarakterističnijih pokazatelja te aktivnosti i onoga što predstavljaju konkretna iskustva našeg oslobodilačkog rata. Naša iskustva su veoma bogata, a da ne ističem od kolike bi koristilo bilo proučiti i analizirati i sve ono što su kao iskustvo dali drugi narodi počev od Kine i Malaje, dakle od 1945, pa sve do iskustava Čehoslovačke u 1968. godini.

Pri razmatranju problema sveukupne aktivnosti naroda na okupiranim teritorijama i ne samo nenaoružanog dela naroda nego i naoružanih jedinica svih vrsta koje bi se tamo našle od posebnog je značaja, pored ostalog, proučavanje i sagledavanje dva pitanja. Prvo pitanje je antigerilska borba, antigerilska dejstva i sve ono što danas na tom planu čine oni koji planiraju agresiju i vođenje

ratova na tuđim teritorijama. Za borbu protiv oružanih jedinica i protiv svih oblika otpora naroda danas se ne planira samo upotreba za to specijalno opremljenih i obučanih jedinica. One ne garantuju uspeh. Imam u vidu ne samo izvanredne napore koji se čine u obučavanju jedinica za brze intervencije protiv gerilskih snaga (stvaranje i osposobljavanje vazdušnopokretnih i vazdušnodesantnih jedinica i helikoptera, pre svega) već isto tako više nego ikad do sada nastojanja i planski rad da se sve vrste jedinica osposobe za samoodbranu (čak i pozadinske jedinice). Radi se o tome da se jedinice svih vrsta i veličina svestrano osposobe za borbu protiv gerilskih dejstava, partizanskih snaga i otpora naroda. To je izraz uočene opasnosti od gerilskih, partizanskih dejstava i drugih vidova aktivnosti u rejonima gde se nalaze snage osvajača, to je pokušaj traženja rešenja za vođenje rata koji je za osvajače postao, moglo bi se reći, nerešiv.

S tim u vezi su i izvanredni naponi koji se ulažu u pronalazke novih vrsta sredstava koja su posebno namenjena za protivgerilsku borbu. Na pronalazanju nove tehnike, nove opreme i novog naoružanja koje bi bilo namenjeno da parira gerilskoj taktici i svim oblicima borbe i otpora danas se intenzivno radi, angažovan je ogroman broj naučnika i naučnih institucija. Ovi naponi su posebno vidljivi u ratu u Vijetnamu. Tu se ide od pištolja-olovki pa do posebnih radarskih sredstava za otkrivanje vojnika i podzemnih skloništa.

Mislim da, u okviru celokupne ove problematike, psihološka dejstva najizrazitije dolaze do izražaja u ovakvoj vrsti ratova u borbi protiv oslobodilačkih snaga, u borbi protiv naroda koji je raspoložen da brani slobodu i nezavisnost. Tu se ide od najrazličitijih letaka pa do svih mogućih formi zastrašivanja. Dakle, sve ovo treba temeljito i solidno izučavati. Ukoliko više znamo, utoliko će nam lakše biti.

Druga stvar koja je posebno značajna kad se radi o sagledavanju uslova i mogućnosti za razvijanje aktivnosti i borbenih dejstava u pozadini protivnika je izučavanje savremenih okupacionih sistema. Mislim da naša vojna publikacija i naša praktična razmatranja dosad nisu ili ne u dovoljnoj meri obraćali pažnju tom pitanju. Okupacioni sistemi imaju neke osnovne elemente zajedničke svima, kao što je, na primer, vojno obezbeđenje važnih objekata, oslanjanje na ljude iz dotične zemlje, maksimalno korišćenje svih sredstava javnog komuniciranja i propagande u pridobijanju naroda itd. I, sve to radi što manjeg angažovanja sopstvenih snaga.

Načini okupacije se danas detaljno proučavaju kroz literaturu — zvaničnu i nezvaničnu. Agresor pravovremeno planira okupaciju za svaku zemlju posebno. To je uzelo danas tolikog maha da su pojedine zemlje do detalja proučile okupacione sisteme karakteristične za prošli svetski rat i sve ono što su razne sile (osvajači) u periodu za poslednjih 20 godina primenjivale u različitim delovima sveta — kontrolu naroda i kontrolu teritorije itd. Proučeno je, moglo bi se reći, sve ono što predstavlja „iskustvo”. Danas se proučava sve ono što može biti od koristi: tradicija, jezik, kultura, nasleđe, običaji, međunacionalni odnosi itd. Nacistička Nemačka je to praktikovala i u II sv. ratu (u Banatu je poznati zločinac kapetan

Špiler svaku profesiju svrstao u kartoteku i vršio posebnu analizu svake posebno da bi odredio odnos određenih profesija prema Nemačkoj, odnosno okupacijskoj vlasti i da bi predvideo njihovo ponašanje).

Dakle, to su pitanja koja, po mom mišljenju, imaju veoma vidan uticaj na organizaciju oružane borbe, oružanih aktivnosti i sveukupnog otpora naroda.

Sasvim je sigurno da ne postoji nikakva snaga koja narod koji je spreman i koji hoće da se bori može sprečiti i koja mu to može onemogućiti. Neki principi kojih se FNO danas pridržava u svojoj oslobodilačkoj borbi kao principi važe i za druge. To su: *svako ko hoće može da se bori protiv agresora; i najmanja jedinica ili pojedinac mogu se tući protiv neprijatelja; boriti se može bilo kakvim i bilo kojim sredstvima i načinima, ako je neko spreman da se bori; neprijatelj se može tući svuda, na svakom mestu i u svako vreme; ako je neko odlučan da se bori, uvek će pronaći najbolji i najefikasniji način da dođe do izražaja u borbi protiv neprijatelja, znači da se postavi shodno geografskim, političkim i drugim uslovima; moguće je voditi borbu protiv jedinica protivnika bilo kog vida ili roda (protiv tenkova, protiv aviona i protiv komandi i protiv artiljerije), iako se ne raspolaže takvim vrstama jedinica* (FNO Vijetnama ne raspolaže vazduhoplovnim snagama, ali je uništio nekoliko hiljada protivničkih vazduhoplovnih letelica).

Međutim, treba imati na umu i ovaj princip: ukoliko protivnika bolje poznajemo, utoliko nam je lakše protiv njega da se borimo.

PROTIVVAZDUŠNA ODBRANA

Mihajlo VUČINIĆ

U čemu se ogledaju specifičnosti u organizaciji PVO u našoj odbrambenoj operaciji?

Vasilije BOŠKOVIĆ

Svi se slažemo da u slučaju agresije na našu zemlju objektivno moramo da računamo sa izrazitom premoći protivnika iz vazduha. Zapravo, rekao bih da je baš to jedan od bitnih elemenata sa kojim agresor računa. Stalna prisutnost tog elementa u najvećoj meri može da utiče na određivanje operativno-strategijskog cilja po mestu i vremenu; na način borbenih dejstava svih ostalih snaga; na izbor vremena za početak agresije; na grupisanje snaga po pravcima, odnosno vajištima itd.

Ovo ističem ne zato što to nije poznato, već zbog toga što ovu realnost prihvatamo manje-više samo kao načelo, a da, pri procenama operativno-taktičke situacije u celini ili bilo kog posebno uzetog elementa, nije dovoljno prisutna situacija u vazduhu u

zoni dejstva dotične jedinice. Isto tako hteo bih da ukažem na štetnost i pogrešnost odvojenih analiza i procena situacije u vazduhu i na zemlji u jedinstvenoj zoni borbenih dejstava. To je u vojnoj teoriji a i praksi već odavno prevaziđeno.

Uostalom, dejstvo snaga na zemlji, vatrena podrška tim snagama iz vazduha i raketama zemlja-zemlja, vazdušni desanti i PVO celokupnog borbenog poretka, činiće integralnu celinu u angažovanju i borbenim dejstvima svih borbenih elemenata agresora kako bi on što brže i potpunije ostvario operativno-strategijski cilj u napadnoj operaciji. Sinhronizovano angažovanje svih snaga vrši se u komandi odlukom komandanta, planom operacije i sadejstva po etapama za svaku napadnu operaciju.

Polazeći od iznetog, smatram veoma važnim da se u svim situacijama i u svim jedinicama realno procene mogućnosti dejstva neprijatelja iz vazduha, kao i posledice na način i objektivne mogućnosti dejstva naših snaga. Najčešće, a naročito u početnoj fazi rata, odnos snaga na zemlji neće biti ni približno realan činilac za ocenu borbenih mogućnosti jedinice, naročito u pogledu sposobnosti za pokret i manevar. Otuda i osobiti značaj početnog grupisanja snaga za vođenje odbrambene operacije.

Koncepcija opštenarodnog odbrambenog rata nije tajna. Eventualni agresor će dobro proučiti mesto, ulogu i verovatne načine dejstva svih elemenata naših oružanih snaga u prvoj i kasnijim fazama ratnih dejstava. Zbog toga treba računati da će težište dejstva iz vazduha usmeriti na one elemente čijim će uništenjem ili neutralisanjem najbrže da obezbedi realizaciju svog operativno-strategijskog cilja u datoj fazi rata, odnosno u određenim etapama operacije.

Prema tome, polazeći od ocene verovatnog operativno-strategijskog cilja, uloge i značaja operativnih pravaca i elemenata borbenog poretka protivnika kao i cilja, uloge i mesta elemenata naših oružanih snaga, odnosno borbenog poretka u armijskoj zoni, treba doći do zaključka o verovatnim snagama i načinu dejstva agresora iz vazduha. Posebno je važno pravilno proceniti na čemu će biti težište udara iz vazduha u prvoj, početnoj fazi rata.

Logično je da iz takvog zaključka rezultira i određivanje težišta PVO u pojedinim fazama rata, odnosno etapama operacije. Mislim da nije sporno da li bi težište PVO trebalo da bude na zaštiti naših oružanih snaga ili državne teritorije kao celine.

U okviru oružanih snaga u početnoj fazi rata težište PVO moralo bi biti izraženo na zaštiti osnovnih grupacija KoV-a, namenjenih za sprečavanje brzih prodora agresoru. Verovatno je da bi agresor težio da maksimalno brzo prodre što dublje ka najvažnijim objektima i rejonima radi što bržeg završetka ratnih dejstava, uz jednovremeno sprečavanje mobilizacije, razvoja naših glavnih snaga i onemogućavanja opštenarodnog rata. Prema tome, mogu se očekivati najjači udari po združenom ešelonu na graničnim frontovima, po mobilizacijskim rejonima i komunikacijama u operativnoj dubini. Prvi preduslov za uspešno dejstvo na zemlji i u vazduhu jeste obezbeđenje prevlasti u vazduhu. Pri razmatranju ovog pitanja često se

neopravdano računa samo odnos u broju aviona, odnosno avio-poleta, ređe odnos sopstvene PVO i avijacije protivnika. Ovo su samo neki od činilaca za određivanje odnosa snaga u vazduhu. Ne manje značajni su i drugi elementi, kao izbor momenta i vremena udara, izbor načina dejstva, mogućnost elektronskog ometanja sistema PVO i razlika u kvalitetu borbenih sredstava. Pored brojne premoći i ovi elementi redovno su na strani agresora.

Neosporno je da sve to utiče na određivanje snaga i način dejstva za obezbeđenje potpune ili, zavisno od ukupnog odnosa snaga, operativne prevlasti u vazduhu. Ukoliko je odnos snaga za nas nepovoljniji, s obzirom na brojni i kvalitetni odnos u avijaciji, utoliko treba više računati, pored udara po sistemu PVO, i na udare po aerodromskoj mreži radi utvrđivanja prevlasti u vazduhu, kao i sa jednovremenim udarima po osnovnim grupacijama KoV-a i sa vazдушnim desantima. Potrebne snage za udare iz vazduha radi obezbeđenja potrebne prevlasti, zatim za podršku snaga KoV za izolaciju bojišta, za pripreme VD i za udare po objektima teritorije, čak ni za prvi udar iz vazduha ne bismo smeli ocenjivati statično, pogotovu ne pri jače izraženom nepovoljnom odnosu snaga u vazduhu.

Povezano sa ovim što sam rekao o značaju pravilnog izbora težišta PVO prisutan je stalni nedostatak aktivnih sredstava PVO. To je činjenica svuda pa i kod armija sa najbrojnijim i najkvalitetnim sredstvima PVO i pri povoljnom odnosu snaga u vazduhu. Ta okolnost kod nepovoljnog odnosa snaga još više ističe značaj težišta i osamostaljenja u PVO smislu u svim situacijama i na svim nivoima komandovanja. Centralizacija komandovanja, jedinstvenost organizacije i upotrebe sredstava PVO, posebno pri nepovoljnom odnosu snaga u vazduhu, uz vrlo velike mogućnosti elektronskog ometanja sistema veza, komandovanja, vazdušnog osmatranja, vođenja i navođenja i pri dejstvu protivnika na malim visinama, ne može imati nikakvog opravdanja. U takvim uslovima odbrana vazdušnog prostora, na primer, u zoni jedne armije praktično bi značila slabu ili nikakvu odbranu svih elemenata borbenog poretka u dotičnoj zoni, na račun PVO onih snaga na kojima je težište izvođenja operacije i na račun onih vremenskih etapa (faza) — operacije kada je zaštita najpotrebnija.

Uostalom, od svih sredstava PVO samo je LA ta koja, zahvaljujući manevarskim i ostalim svojstvima, može ozbiljnije učestvovati u zaštiti vazdušnog prostora ako dejstvuje u određenim i povoljnim zonama dejstva, u povoljnim meteorološkim uslovima, na određenim visinama, uz uslov blagovremenog otkrivanja i praćenja ciljeva i, što je osobito važno, pri odgovarajućem odnosu snaga. Ukoliko ne postoje takvi uslovi tada LA treba da vodi borbu za vazdušni prostor samo u određenim zonama, za kratko vreme u najpresudnijim etapama odbrambene operacije. Sva ostala sredstva PVO su i po taktičko-tehničkim mogućnostima predodređena, posebno na bojištu, da zaštite pojedine elemente borbenog poretka ili, eventualno, manje zone gde su grupisani važniji elementi borbenog poretka.

Mislim da se možemo složiti s tim da bi se naša odbrambena dejstva od samog početka izvodila pri nepovoljnom, a negde i pri

izrazito nepovoljnom odnosu snaga u vazduhu. Isto tako naša PVO u celini bila bi dovedena u vrlo složene uslove borbenih dejstava protiv napadnih sredstava agresora iz vazduha. Govoriti ovde o ulozi, mestu i mogućnostima pojedinih elemenata PVO kao i o organizaciji i načinu dejstva PVO u raznim operativno-taktičkim situacijama značilo bi upuštati se u uža stručna pitanja i probleme PVO, što nije svrha ovog razgovora. Zbog toga ću se zadržati samo na dva vrlo značajna elementa PVO, o opravdanosti i mogućnostima korišćenja streljačkog oružja za borbu protiv ciljeva u vazduhu i o značaju i ulozi mera i postupaka protivvazdušne zaštite na bojištu (PVZ). Mislim da je potrebno o ovim elementima PVO nešto više reći ne samo zbog pozitivnih iskustava drugih, već, pre svega, zbog ogromne uloge i vrlo širokih mogućnosti korišćenja oba ova elementa u opštenarodnom ratu.

Najveći broj letova, odnosno dejstva protivničkih aviona treba očekivati na malim visinama, a samim tim i sa relativno malim brzinama. Efikasnost aktivnih sredstava PVO često može biti i jako ograničena i smanjena ne samo zbog brojne inferiornosti nego i zbog ometanja. U tome je nužnost i opravdanost upotrebe streljačkog oružja za dejstvo na avione i helikoptere na malim visinama. Mada ne treba očekivati naročito velike materijalne efekte ovog dejstva, posebno na savremene LBA, ipak nisu za potcenjivanje, ako se vatra koristi organizovano i pod komandom. Ne manji značaj ima moralno-psihički moment i to obostrano. Svaki borac i jedinica treba da steknu uverenje o mogućnosti borbe i protiv ciljeva u vazduhu, tim pre ako za to postoje realne mogućnosti, jer bi u protivnom osećanje nemoći moglo imati neželjene moralno-psihičke posledice.

S druge strane snažna i efikasna vatra streljačkog naoružanja mora izazvati određene negativne posledice na protivničke pilote koji izvršavaju borbene zadatke u niskom letu. Realno je očekivati pri masovnom dejstvu streljačkog naoružanja da će piloti težiti da lete na većim visinama ili da se brže oslobode tereta (borbenih sredstava), što smanjuje njihovu efikasnost i stvara uslove za povoljnija dejstva ostalih sredstava PVO. Masovnom dejstvu iz vazduha treba se obavezno suprotstaviti masovnim protivdejstvima sa zemlje. Svaka i najmanja jedinica, koristeći umešno sva raspoloživa sredstva, treba da organizuje sama PVO po sistemu „ježa”.

General Ilić je govorio o pasivnim merama zaštite. Pri tome je mislio na zadatke civilnog sektora odbrane. Nije ništa manjeg značaja ni primena mera i postupaka protivvazdušne zaštite (PVZ) kod jedinica na bojištu. Ovaj element PVO je u borbenim dejstvima uvek imao veliki značaj, a posebno mora imati u uslovima snažno povećanih mogućnosti udara iz vazduha i pri nepovoljnom odnosu snaga. Naša iskustva iz NOB-a, a posebno iz rata u Vijetnamu morala bi se više i svestranije izučavati i u praksi mnogo više koristiti. Činjenica da se iz vazduha dejstvuje samo na ciljeve koji se osmotre ubedljivo govori o značaju maskiranja kao jednog od elemenata PVZ. Mislim da je tačna ova misao: „Samo sa primenom mera i postupaka pasivne zaštite rat se neće dobiti ali bez široke primene ovih mera i postupaka sigurno će se izgubiti”.

Smatram da su u vezi sa upotrebom i dejstvima avijacije agresora izraženi i neki sporni stavovi koji zahtevaju potpunije razjašnjenje.

Prvo — neodrživa je tvrdnja da je prevlast u vazduhu unapred data veličina koja je opredeljena samim brojnim odnosom snaga. Prevlast se mora izvojevati i to aktivnim dejstvima. Mislim da to uopšte ne može biti sporno. Po gledištima svih velikih sila, kao i prema iskustvima kako iz drugog svetskog rata, tako i iz mnogih posleratnih sukoba — prevlast u vazduhu se javlja kao obavezan preduslov ne samo za uspešno dejstvo avijacije, nego i za izvođenje svake obimnije operacije snaga KoV. No, takva prevlast se mora obezbediti samo odgovarajućim aktivnim dejstvima. U izraelskoj agresiji na arapske zemlje juna 1967. god., brojni odnos vazduhoplovnih snaga bio je čak nepovoljan za Izrael, no oni su najcelishodnijom upotrebom i načinom dejstva svoje avijacije najpre ostvarili prevlast u vazduhu i slobodu dejstva u vazдушnom prostoru, a u daljem — neometano sprovodili svoj plan operacije. Stoga se ni u kom slučaju ne može postaviti znak jednakosti između odnosa snaga i prevlasti.

Drugo — ne mogu se složiti ni sa nekim mišljenjima o tome da se vazdušni prostor ne može braniti u PVO smislu i da to navodno ne rade čak ni velike sile. Savremena avijacija raspolaže izvanrednim manevarskim svojstvima i nikad se ne može tačno znati da li neka grupa u vazduhu ide, na primer, na neki most, na snage KoV u nekom rejonu, ili pak na aerodrom itd. S druge strane — po grupama napadačeve avijacije u vazduhu mora se dejstvovati što dalje od objekata i rejonu koji se štite. Stoga taj most, naseljeno mesto, snage KoV ili aerodrom ne možemo štititi iznad samog objekta, nego se mora vršiti zaštita vazdušnog prostora iz koga dejstvuju napadna sredstva iz vazduha. Time se, znači, ne štiti neki apstraktni prostor, nego upravo objekti i snage koje su u tom prostoru raspoređene — pri čemu je nužno izraziti težište. Takvu zaštitu može efikasno obezbediti samo solidno organizovan i jedinstven sistem PVO, u kome je uloga i mesto svakog elementa precizno definisana i u kome im svoje značajno mesto i neposredna PVO svakog pojedinog objekta ili elementa operativnog rasporeda snaga KoV. Naglašavam da ovakav odnos prema vazdušnom prostoru nije izraz nikakvih naših specifičnosti, nego je to već odavno usvojen stav u svim armijama sveta.

Potpuno se slažem da je neophodno temeljitije proučavanje verovatne fizionomije borbenih dejstava agresora. Pri tome je veoma važno da se polazi od takvih pretpostavki, koje su sa stanovišta cilja dejstava agresora — za njega najcelishodnije. Baš zbog toga smatram da je nerealna i bez osnova pretpostavka da bi se vazduhoplovne snage agresora angažovale na jednovremenom, paralelnom izvršavanju čitavog niza zadataka koji su ovde nabrajani — i za dejstvo po saobraćaju, po snagama KoV, po administrativnim centrima, aerodromima, itd. Takvo rasparčavanje snaga za niz za-

dataka jednovremeno krajnje je necelishodno. To su istorijska iskustva uostalom jasno potvrdila. Pri tome, posebno nije osnovana pretpostavka da bi se avijacija agresora od početka angažovala prvenstveno na masovne udare po elementima operativnog poretka snaga KoV. Sasvim je logično da bi agresor početna dejstva svoje avijacije usmerio najpre na udare po onim borbenim sredstvima koji ometaju ili mogu ometati njegova dalja dejstva, a to su, pre svega, borbena sredstva sistema PVO, kao i na udare po objektima čijim uništenjem se najefikasnije parališe sistem komandovanja i upravljanja, dezorganizuje saobraćaj, sprečava dovršenje mobilizacije i razvoja snaga, itd. Vratio bih se ponovo na izraelsku agresiju u kojoj su oni kao svoj prioritetni zadatak postavili izbacivanje iz stroja protivničke avijacije i sistema PVO, a u daljem su sve raspoložive snage sasredili na udare po oklopnim jedinicama na Sinaju. Uopšte ne smatram da je to model koji će obavezno svaki agresor primeniti. No, neosporno je da su takva dejstva i za agresora najcelishodnija i za branioca najopasnija. Bila bi velika greška ako se sa tim ne bi računalo u analizi fizionomije verovatnih početnih dejstava agresora.

Iz ovakvog prilaza, prirodno, sledi zaključak da se naše snage RV i PVO moraju upotrebiti tako da se mogu najefikasnije suprotstaviti i predoleti, upravo takvim prvim udarima protivničke avijacije. Iz ovoga dalje sledi da se u početnim dejstvima osnovne snage RV i PVO moraju angažovati u PVO dejstvima, s ciljem da se od samog početka avijaciji agresora suprotstave najjače moguće snage i stvori neophodna sloboda dejstva svojim snagama. Ovakvo angažovanje snaga RV i PVO najcelishodnije je i za njih same i za snage operativne armije i to u celini. Ovim se i snagama naše KoV istovremeno pruža najdragocenija podrška. Razmatranje ostalih vidova vazduhoplovne podrške KoV bez sagledavanja istaknutih faktora, smatram da bi bilo lišeno realne osnove. Otuda će obim i karakter vazduhoplovne podrške snaga KoV u početnim borbenim dejstvima i zavisiti prvenstveno od karaktera dejstava u PVO i situacije u vazдушnom prostoru. Ona će normalno biti intenzivnije izražena na zadacima izviđanja iz vazduha. S druge strane, ovde je veoma važan zahtev da upotreba borbene avijacije u početnim dejstvima mora biti tako elastična da — zavisno od stvorene situacije u vazduhu može brzo preneti svoja dejstva iz PVO i skoncentrisati najveće moguće snage na vatrenu podršku, kratkotrajnim snažnim udarima po najvažnijim objektima i na pravcima na kojima se javе krizne situacije, odnosno tamo gde će ta podrška biti najneophodnija. Bitno je pri tome da se u svakom slučaju mora obezbediti sasređivanje svih raspoloživih avijacijskih snaga na prioritetne zadatke. Baš ti razlozi posebno naglašavaju značaj centralizovane upotrebe avijacijskih snaga u strategijskim okvirima.

Vasilije BOŠKOVIĆ

Hteo bih samo nešto da kažem u vezi sa primedbom druga Blagojeva. Moje izlaganje se temeljilo na pretpostavci izražene

prevlasti agresora u vazduhu. Ta prevlast može biti čak i vrlo jako izražena. Mislim da je pravilno da se objektivno prilazi ovom i drugim problemima, jer se samo tim putem može doći do najboljih zaključaka i stavova, odnosno do najboljih rešenja. Istina, nisam imao u vidu odnos u avijaciji dve supersile, nego našu stvarnost. Meni su poznata načela upotrebe avijacije i PVO i kod drugih, bar u osnovi. Međutim, evo, na primer, nema načela po kojem se predviđa da se „super-tvrđave“, avioni strategijske namene B-52, upotrebljavaju u neposrednoj podršci trupa na zemlji u Južnom Vijetnamu, pa se ipak ova vrsta avijacije upotrebljava čak za borbu protiv partizanskih delova. Hoću da kažem da se u određenim uslovima menjaju i načela i principi borbenih dejstava.

Prihvatiti tuđa načela, pogotovu zemalja sa moćnim sistemom PVO i sredstvima za napad iz vazduha, za naše uslove svakako nije pravilno. Pitanje je da li se vodi borba za vazdušni prostor na bojištu, čak i kod armija koje u armijskoj zoni za PVO po pravilu angažuju jednu lovačku diviziju? Čak i kod njih se smatra da se prevlast treba obezbediti u određenim rejonima-pravcima i za određeno vreme, tj. u najvažnijim periodima operacije. Za osetno manje snage PVO utoliko je značajnije pravilno odrediti težište PVO borbenog poretka po mestu (objektu) i vremenu.

PROTIVDESANTNA ODBRANA

Mihajlo VUČINIĆ

I organizacija PDO ima posebne karakteristike u našoj odbrambenoj operaciji. Šta je to novo, specifično u našoj PDO?

Ivica MILIČEVIĆ

Polazeći od najteže varijante sa kojom smo se ovde u diskusiji složili, vazdušnodesantna dejstva, za nas predstavljaju veoma ozbiljan problem. Mislim da u našim borbenim pravilima PDO nije uopšte ili je vrlo malo zahvaćena i razrađena. Tu treba ne samo svestrano teorijski obraditi ovu materiju u našim pravilima, već, pre svega, izmeniti sam prilaz PDO, imajući u vidu način dejstva agresora, osloboditi se izvesnih zastarelih, prevaziđenih starih pogleda itd. U našim pravilima, na primer, PDO se tretira isključivo kao mera borbenog obezbeđenja. Međutim, iz iskustva i onoga šta rade velike sile i sagledavajući sliku rata uopšte, vidi se da vazdušnodesantna dejstva postaju sve više sastavan deo opšte borbe. Prema tome, to ne može da bude mera borbenog obezbeđenja, niti je tako treba tretirati, jer ćemo pogrešno uočiti naše starešine, pa nećemo ni preduzeti adekvatne mere u organizaciji odbrane, odnosno vođenju odbrambenih dejstava.

Hteo bih da naglasim, da je na osnovu doktrina i praktičnih mera povećanje broja i kvaliteta jedinica (što su pokazali manevri,

vežbe itd.) potencijalnih agresora sigurno da se mora očekivati veoma obimna upotreba VD jedinica. Mogućnostima tih jedinica i njihovim borbenim dejstvima do sada uopšte nismo dovoljno poklanjali pažnje ni izučavali ih, premda za to imamo uslova i potreba.

Naša štampa i publicistika dosta su pisali o vežbama i manevrima u kojima su angažovane VD jedinice. Međutim, ne bi trebali izgubiti iz vida, odnosno ne bi se trebali osloniti isključivo i jedino na ono što rade i kako upotrebljavaju VD na manevrima. Ovo zato što su skoro sve vežbe i manevri koncipirani i vođeni, u uslovima opšteg sukoba, odnosno u sukobu sa glavnim protivnikom.

Isto tako, pored pomenutih vazdušnodesantnih dejstava, posebno u najtežoj varijanti rata, agresor će sigurno primenjivati i više desanata diverzantskog karaktera, ne zato da u našoj pozadini postigne neke vojne efekte, nego više sa ciljem da pokuša da stvori paniku i zabunu, da stvori utisak da je svuda dospeo, na celu teritoriju i da kod stanovništva izazove osećanje da je situacija bezizgledna i tako sebi olakša posao.

S obzirom na mogućnosti prenošenja trupa vazdušnim putem, a na osnovi procene veličine naše državne teritorije, možemo doći do zaključka da se agresoru pružaju široke i velike mogućnosti za upotrebu VD na celoj našoj teritoriji. U pogledu obima, polazeći od operativnih i strategijskih pa i taktičkih ciljeva, te mogućnosti su različite. Ali ako se radi o upotrebi taktičkih desanata, gotovo da nema područja na teritoriji naše zemlje, kao uostalom i na teritoriji drugih zemalja, da nema ni jedne tačke na koju neprijatelj ne bi mogao da spusti VD taktičkog značaja. Međutim, nije mali broj prostorija na nekim našim vojištima na kojima se mogu upotrebiti operativni i strategijski desanti.

U organizaciji naše PDO javljaju se ozbiljni i složeni problemi, jer u našoj zemlji ima veoma veliki broj osetljivih rejona, što iziskuje potrebe u većim snagama i sredstvima kako bi se svi ti rejoni zaštitili.

Mihajlo VUČINIĆ

To je tačno. Međutim, šta u našim uslovima treba da bude osnova protivdesantne odbrane?

Ivica MILIČEVIĆ

U našim materijalima i pravilima to nigde ne stoji. Dozvolite da ja iznesem svoje mišljenje. Činjenica je da će agresor prilikom primene VD nastojati da obezbedi potpun uspeh. Neprijatelj će nastojati da vazdušnodesantnu osnovicu, odnosno rejon gde spušta desante, učini takvim da je siguran u potpuni uspeh, odnosno nastojeće da spusti desant na nebranjenu, neposlednutu prostoriju, a ako to ona nije, on će nastojati da je učini takvom prethodnim dejstvima. Agresor će biti nadmoćan u vazduhu, ako ne apsolutno,

u operativnom pogledu sigurno. Ali, iz vazduha, odnosno avijacijom, može se tući samo ono što se vidi.

U pogledu organizacije PDO u svetu su se pojavila uglavnom dva mišljenja. Jedno zastupaju male zemlje i ono polazi od toga da se formira mnogo raznovrsnih teritorijalnih jedinica i da se prostiru po celoj državnoj teritoriji, uz postojanje određenih, svakako manjih, pokretnih jedinica protivdesantne odbrane, koje bi intervenisale sa strane, odnosno pomogle, podržavale i olakšale borbu jedinica koje su se zatekle u desantnim rejonima.

Velike zemlje, s druge strane, smatraju da u protivdesantnim i ugroženim rejonima treba imati jedinice koje će posesti tu teritoriju, uz istovremeno postojanje veoma jakih pokretnih, u prvom redu, oklopnih jedinica i protivdesantnih rezervi za intervenciju. Smatram da je za nas, na osnovu naših mogućnosti, izlaz u tome da osnov naše PDO treba da čine teritorijalne jedinice, odnosno jedinice teritorijalne odbrane.

Odmah da kažem da će glavnu udarnu snagu u borbi sa vazдушnim desantima predstavljati operativna vojska. Mislim da nema potrebe da ovde iznosim koje rejone treba da brane teritorijalne jedinice a koje rejone i objekte operativna vojska. Jasno je, da od značaja konkretne procene situacije i važnosti objekta itd. zavisi organizacija PDO. Na primer, ako se radi o naročito važnom aerodromu ili o aerodromskom čvoru, takav objekt nisu u stanju i ne mogu da brane teritorijalne jedinice, već će glavnu snagu u odbrani takvih objekata činiti jedinice operativne armije.

Naša armija vodiće odbranu na veoma širokom i dubokom frontu, braniće pravce i objekte operativnog i strategijskog značaja. Prema tome armija će u svojoj odbrambenoj zoni morati organizovati i PDO. To znači da će u svojoj zoni morati da ima i protivdesantnu rezervu. Odmah da kažem da će intervencija protivdesantne rezerve u armijskoj zoni, kao i protivdesantnih rezervi uopšte, ka objektu koji napada VD ili ka vazdušnodesatnoj osnovici, u našim uslovima biti rizična i opasna zbog toga što će agresor u pripremi i podršci VD da obezbedi vazдушnu nadmoć. To znači da će agresor imati prevlast u vazduhu, da će u pripremi VD preduzeti sve mere da, u prvom redu, onesposobi našu PVO, a nakon spuštanja VD da onemogući i intervenciju protivdesantnih rezervi. To zahteva da protivdesantne rezerve moraju biti veoma brižljivo i znalacki postavljene u odnosu na ugrožene protivdesantne rejone. Ako bi morale da intervenišu sa većih udaljenosti, veliko je pitanje da li će stići i uspeti da intervenišu. U armijskoj odbrambenoj zoni u PDO učestvovalaće sve snage i jedinice koje se nađu u tom rejonu. Zapravo, svaki pojedinac i jedinica od vođa do divizije moraju očekivati da će voditi borbu sa VD taktičkog ili operativnog karaktera. Prema tome, u planiranju armijske odbrambene operacije mora se pedantno i brižljivo planirati i PDO. Sigurno je da će komanda armije morati da pravi i planove PDO u kojima će se tačno i jasno precizirati zadaci svih jedinica i elemenata borbenog poretka.

Prema tome, borbu sa VD će morati voditi svi, od pojedinca do najviše taktičko-operativne jedinice, tj. do divizije. U PDO treba da učestvuju sve jedinice operativne i teritorijalne vojske koje se

nađu u odbrambenoj zoni armije, kako seoske čete, radničke jedinice i baterije, isto tako i one o kojima ovde nije bilo govora, a to su jedinice i organi SUP-a za dejstvo sa manjim u prvom redu diverzantskim desantima, civilna zaštita u najvećoj meri, naročito u uređenju protivdesantnih rejlona sa građevinskim jedinicama u obezbeđenju pokreta protivdesantne rezerve u izgradnji puteva, itd. Znači, sve jedinice teritorijalne i operativne vojske, civilne zaštite, sve jedinice i organi SUP-a, kao i nenaoružano stanovništvo, naročito na izgradnji položaja, uređenju protivdesantnih rejlona, učestvuju u PDO.

Jasno, da i sva sredstva borbena i svi rodovi treba da dobiju odgovarajuće zadatke. Avijaciji je u tom momentu borba protiv VD osnovni i glavni zadatak. Iako će agresor imati vazдушnu premoć to ipak ne znači da pojedinačni avioni ili grupe aviona neće uspeti da uđu u marš-rutu leta transportne avijacije koja prenosi VD i da joj nanese ozbiljne gubitke. PVO, odnosno protivavionska artiljerija, naročito laka, može veoma efikasno da dejstvuje i nanese ozbiljne gubitke neprijatelju. Artiljerija će u borbi sa VD biti veoma efikasna počev od otvaranja planiranih vatri, po procenjenim rejlonima VD, do ostvarenja vatri krajnjim dometom. Ona može da izaziva i određene psihičke efekte koji nisu za potcenjivanje. Oklopne jedinice su u drugom svetskom ratu imale veoma naglašenu ulogu u borbi VD, a u eventualnom će imati još veću, samo uz ogradu da će njihova intervencija, ako nisu blizu protivdesantnog rejlona, biti veoma kritična, s obzirom na prevlast agresora u vazduhu.

Rekao sam, da osnovu naše PDO treba da čine teritorijalne jedinice podržane na odgovarajući način jedinicama operativne vojske. Na celoj našoj teritoriji, a naročito na procenjenim protivdesantnim rejlonima potrebno je imati makar i male snage koje će se tu naći i odmah prihvatiti borbu sa VD. To je bolje nego imati snažnije i krupnije jedinice daleko od ovih rejlona. Naglašavam, bolje je imati jedan vod, makar to bio i vod teritorijalne vojske, na desantnoj osnovici u vreme kad se spušta VD nego imati bataljon koji treba da interveniše sa daljine od 2, 3 ili 4 km, jer je pitanje da li će stići i moći da se uspešno suprotstavi VD. Isto tako, smatram, da je veoma korisno imati na desantnim rejlonima (možda na celoj teritoriji), a posebno na onim za koje smo naročito zainteresovani, odgovarajuća borbena sredstva. Reč je o pojedinačnim pav-topovima, tenkovima makar bili i stari, itd., jer ma koliko neprijatelj upotrebio avio-bombi u pripremi vazdušnodesantne osnovice, ipak neće biti u stanju da otkrije i uništi sva ta sredstva, naročito ako budu ukopana i dobro maskirana. Njihovo dejstvo u najkritičnijem mometu, kada padobrancu počnu da se spuštaju, i kada je vazдушna podrška nemoguća, pruža veoma velike šanse za uspeh PDO.

Mihajlo VUČINIĆ

Bilo bi interesantno sagledati i osnovne slabosti VD agresora.

Potpuno sam saglasan sa tim pitanjem pri čemu je važno da se izbegne jednostranost u oceni. Niko ne bi imao koristiti od potcenjivanja VD, kao što je važno uočiti i njihova slaba mesta i ograničenja njihove upotrebe.

Pri tome bih izneo neka mišljenja u vezi sa pomenutim gledištem, a to je da u prošlom ratu nijedna PVO nije uspela sprečiti izvršenje krupnijeg VD. O tome bi se sigurno moglo diskutovati, no mnogo je važnije imati u vidu da ni jedan krupniji VD nije izvršavan ako prethodno nije sigurno neutralisana protivnička PVO i ostvarena prevlast u vazduhu. To je bio opštevažeći princip i ukoliko nije bio obezbeđen — desant nije ni vršen. U studiji koja je o vazдушnim desantima u drugom svetskom ratu grupa poznatih nemačkih generala izvršila za račun Pentagona, kaže se „da je dubina izvođenja krupnih desanata ograničena prostorom u kome se ostvaruje efikasna prevlast u vazduhu”. Bez preterivanja se može reći da su upravo jako narasle mogućnosti savremene PVO znatno doprinele nastaloj krizi u gledištima o mogućnostima izvođenja krupnih VD u savremenom ratu. Veoma su raširena mišljenja da je ovakve desante nemoguće izvoditi ako se prethodno ne obezbedi takav stepen nuklearno-vazdušne prevlasti, da pri tome moraju biti uništena sva nuklearna sredstva koja bi mogla neposredno ugroziti desant u vazduhu ili na zemlji.

Mislim da je u svemu tome istovremeno izraženo i jedno od najranivijih mesta krupnijih desanata. Formacije transportnih aviona u toku prevoženja desanta vanredno su osetljive na protivdejstvo svih borbenih sredstava PVO — počev od lovačke avijacije, raketne jedinice, PVO, PAA, pa do streljačkog naoružanja. Ove formacije su po pravilu postrojene u izdužene, interne kolone, koje se kreću relativno sporo, bez mogućnosti manevra, pri čemu svaki avion mora strogo držati svoje mesto u formaciji. Obaranje svakog ovakvog transportnog aviona znači uništenje oko dva voda padobranaca ili 2/3 celokupnog naoružanja padobranskog bataljona. Ništa manje posledice su i u tome, što se protivdejstvom stvaraju ozbiljni poremećaji koji narušavaju, plansko izvođenje desantne operacije, uskrćavanje i sređivanje desanta na zemlji. Ovakve formacije teško se mogu zaštititi neposrednom lovačkom zaštitom. Sve to nameće napadaču potrebu da se ofanzivnim dejstvom jurišne i bombarderske avijacije prethodno osvoji visok stepen prevlasti u vazduhu i neutrališu PVO sredstva branioca. Pošto u konvencionalnom, lokalnom ratu u ovim dejstvima ne mogu efikasno učestvovati rakete „zemlja-zemlja”, to je za ostvarenje tog cilja potrebno odgovarajuće vreme i velike snage ofanzivne avijacije. S druge strane — vazdušni desanti moraju do najveće mere težiti postizanju iznenađenja. Ukoliko im upotreba nije iznenađna — čitava operacija mnogo gubi na značaju. U tome je sadržana jedna od najvećih dilema agresora, jer ukoliko daje veći prioritet iznenađenju, ukoliko manje može obezbediti odgovarajući stepen prevlasti i neutra-

lisanje sistema PVO branioca i obrnuto. Čini mi se da u tom pogledu postoji jasna korelacija i da se sa tim mora računati.

VD je dalje veoma osetljiv u fazi sređivanja na zemlji — pose iskrcavanja. Nizom tehničkih i organizacijskih mera postignut je značajan napredak u smislu bržeg prikupljanja i sređivanja iskr-canih snaga, kao i brzo osposobljavanje teže tehnike za dejstvo. Prema zvaničnim normama nekih velikih sila predviđeno je, na primer, da artiljerijska oruđa desantnih jedinica za 20 minuta po iskrcavanju moraju biti spremna za otvaranje vatre. Bez obzira na sve te mere — ostaje činjenica da su padobransko-desantne snage za prvih 20—30 minuta po iskrcavanju praktično nesposobne za organizovano izvođenje borbenih dejstava. Stoga je to takođe značajno slabo mesto kod desanata koje se mora efikasno iskoristiti.

Za pravilnu i svestranu organizaciju borbe protiv VD, smatram da je jako važno solidno poznavanje i svih ostalih ograničenja koja se odnose na izvođenje ovako složenih operacija, kao što su, na primer, granične vrednosti površinskog vetra pri kojima je izvodljiv padobranski desant, stvarni uticaj ostalih meteoroloških elemenata, prednosti i ograničenja koja za desant pruža noć, itd. Hoću da kažem, da su krupni VD veoma složen vid borbenih dejstava, da na njihovo izvođenje utiču mnogi faktori i da je taj uticaj takođe podložan određenim zakonomernostima koje se moraju solidno poznavati. Samo tim putem moguće je objektivno utvrditi najranjivije tačke desanta i organizovati efikasnu odbranu, angažujući u njoj sve raspoložive snage i sredstva prema njihovim svojstvima i optimalnim mogućnostima.

Mihajlo VUČINIĆ

Mislim da bi trebalo jasnije formulisati neke stavove o PDO. Činjenica je da PDO više ne možemo smatrati kao meru borbenog obezbeđenja, jer je postala sastavni deo opšte borbe, a general Miličević je istakao da je naša teritorijalna komponenta nosilac PDO. Koliko to protivreči i njegovoj ideji da je PDO borba a ne mera borbenog obezbeđenja, a znamo da su obe komponente — operativna i teritorijalna podjednako značajne u borbi. Mislim, da bi kod PDO trebalo polaziti od dva momenta i analizirati operativno-strategijske desante kojima se, pre svega, mora zabaviti operativna armija, svi elementi prvog strategijskog ešelona, pre svega, a drugo su desanti u domenu taktike, gde nam rat u Južnom Vijetnamu daje mnogo iskustava. Nosioi te borbe će biti teritorijalne i operativne jedinice. Ne znam da li je zaključak da su jedinice teritorijalne odbrane kod nas nosilac PDO sasvim na mestu.

Ivica MILIČEVIĆ

Ja sam izneo svoje mišljenje. I dalje stojim na tome i smatram da će čak i u okviru odbrambenih zona komandanti najčešće biti

prisiljeni da i protiv taktičkih desanata koriste teritorijalne jedinice koje će se naći u njegovoj odbrambenoj zoni a koje su im potčinjene. Naše jedinice će često braniti široke i duboke zone koje neće moći da pokriju operativne jedinice, a mogućnost upotrebe taktičkih desanata je veoma moguća. Komandant divizije, na primer, neće biti u stanju da odvoji posebnu protivdesantnu rezervu nego će to najčešće biti alternativni zadaci ostalim elementima borbenog poretka opšte rezerve, tenkova, PTT-odreda, itd.

Mi smo se složili da će manevar tim jedinicama biti veoma otežan, s obzirom na vazдушnu premoć agresora. Polazeći od toga, mislim da je korisnije imati makar i male snage na samom protivdesantnom rejonu, nego veće snage koje bi trebalo da intervenišu sa određene veće udaljenosti, a te snage mogu biti i jedinice teritorijalne odbrane. U tom smislu sam mislio da osnovu PDO treba da čine jedinice teritorijalne odbrane, a napomenuo sam i istakao da će glavnu udarnu snagu ipak predstavljati jedinice operativne vojske, na naročito ugroženim za nas interesantnim protivdesantnim rejonima, kao što su, na primer, aerodromi ili drugi važni objekti.

Zivko BLAGOJEV

O ulozi teritorijalnih jedinica u borbi protiv VD želeo bih da kažem svoje mišljenje. Ove jedinice imaju vanredno važnu ulogu, pre svega, u smislu efikasne kontrole čitave teritorije. A to je faktor od ogromnog značaja za PDO u celini. Teritorijalne i partizanske jedinice, baš stoga su glavna snaga u borbi protiv raznih diverzionih i drugih specijalnih desanata, izviđačkih grupa, itd. Svi ovi manji desanti mogu biti široko primenjeni, te je uloga teritorijalnih jedinica u borbi sa njima nezamenljiva.

Kada je, međutim, reč o krupnim operativno-strategijskim, pa i o taktičkim desantima — smatram da se problem sasvim drugačije postavlja. U borbi protiv ovakvih desanata, teritorijalne jedinice treba da se u potpunosti uključe, no realno ceneći one ne mogu biti glavna snaga u dejstvima takvog karaktera.

Kako najpre stoji stvar sa taktičkim desantima?

Sve savremene armije, pa čak i divizije KoV velikih sila, imaju danas u svom organskom sastavu helikopterske jedinice koje su dimenzionirane tako da mogu u jednoj turi prebaciti kompletne bataljone, pa čak i pukove sa njihovim kompletnim naoružanjem. Takvi desanti prebacuju se načelno do dubine oko 100 km, ali treba imati u vidu da se takvim desantima prebacuju kompletne taktičke jedinice. Njihovo iskrcavanje iz helikoptera ne traje duže od 7 do 10 minuta i posle toga su spremne za borbena dejstva. Slažem se da je od bitnog značaja da se na desant izvrši što pre napad i otvori vatra još u toku iskrcavanja. U tom pogledu bi pogodno raspoređene i grupisane teritorijalne jedinice jako mnogo značile, pogotovu ako bi se našle u samom rejonu desantiranja. No, mislim da je nerealan pretpostaviti da mi možemo imati u svakom podesnom desantnom rejonu teritorijalnu jedinicu odgovarajuće snage. Stoga

mislim da je opravdano ostati pri zaključku, da je PDO neodvojivi deo organizacije odbrane za svaku jedinicu operativne armije i da ona mora svoju odbranu uvek organizovati, računajući sa mogućnošću VD. U tom smislu mora se izvršiti grupisanje snaga i organizacija vatrenog sistema, a za PDO mora biti odgovoran starešina date jedinice. Pri tome do najveće mere u PDO treba angažovati i najbliže teritorijalne jedinice, no taj se zadatak ne bi mogao prepustiti samo ovim jedinicama.

U odnosu na krupne, operativno-strategijske VD problem se slično postavlja, ali u daleko oštrijem formi. Specijalizovane padobransko-desantne jedinice koje obično čine I ešelon ovakvih desanata, predstavljaju vrlo solidnu borbenu snagu.

To su jedinice odlično naoružane, specijalno obučene za dejstva u protivničkoj pozadini, njihovo ljudstvo je pažljivo odabrano, itd. Ove jedinice se takođe iskrcavaju grupisano, najčešće po bataljonskim rejonima, a njihovo iskrcavanje podržano je dejstvima borbene avijacije. Mislim da bi u ovom slučaju još manje dolazilo u obzir da glavna snaga zemaljske PDO budu teritorijalne jedinice, iako se i u ovim dejstvima one moraju najšire angažovati. Osnovna snaga u borbi sa ovakvim desantima na zemlji moraju biti odgovarajuće jedinice operativne armije — pre svega oklopne. Njihovo grupisanje, kao i čitava organizacija PDO, mora se zasnivati na odgovarajućoj proceni mogućih desantnih prostorija.

Ljubomir BLAGOJEVIĆ

Vojna teorija i praksa dodeljuju vazдушnim desantima zadatke specijalnog taktičkog, operativnog i strategijskog karaktera na frontu i u operativnoj dubini, kako u početnoj fazi rata tako i u svim drugim. Zbog toga se, u koncepciji opštenarodnog rata za PDO moraju unapred predvideti mere i sredstva jer do desantiranja može doći gotovo u svako vreme i na svakoj pogodnoj prostoriji. Sa VD istovremeno treba da računaju operativna armija i jedinice teritorijalne odbrane. To, kao i činjenica što se opštenarodni odbrambeni rat unapred priprema i vodi isključivo na svojoj teritoriji i što načelno u borbi sa VD treba da učestvuju sve raspoložive snage — PDO treba organizovati na teritorijalnom principu.

Prema tome, širokoj mogućnosti primene raznih VD za rešavanje veoma složenih zadataka u savremenom ratu, nužno je suprotstaviti raznovrsnu, dobro organizovanu i široko postavljenu PDO, sa umešno odabranim i izraženim težištima, u kojima će svaki elemenat imati specifičnu ulogu i dovoljnu samostalnost.

Na ovaj način PDO, kao konkretan deo problema opštenarodne odbrane, dobija mnogo širi značaj, angažuje veće snage i sredstva, čini odgovornim komande svih stepena i istovremeno omogućuje ispoljavanje stvaralačke inicijative najširih razmera u granicama definisanih ciljeva.

Potpukovnik Ljubomir Blagojević je dostavio svoj prilog naknadno.

Savremena PDO koja je u vojnoj teoriji i praksi poznata kao nedeljiva mera borbenog i operativnog obezbeđenja jedinica na frontu, postaje sveobuhvatnija, nužna i aktuelna potreba obezbeđenja na čitavoj državnoj teritoriji — ratištu. Teško je striktno razdvojiti zadatke PDO neposredno na frontu od onih u dubini teritorije, a još manje se mogu podeliti snage koje bi učestvovala u njihovom izvršavanju. Svaka slična podela bila bi manje-više, veštačka i ne bi odgovarala izvođenju dejstava u koncepciji opštenarodnog odbrambenog rata. Zbog toga upravo i smatram da je organizovanje PDO na teritorijalnom principu (sa težištem na onim područjima koja će najpre biti izložena udaru VD jedinica) najpodesnije rešenje.

Teritorijalni princip organizovanja PDO zahteva podelu cele državne teritorije na zone. One bi se dalje delile na područja i rejone¹ na kojima bi se unapred predviđala, planirala i organizovala PDO. Ovako postavljena organizacija PDO ne bi protivrećila niti bi sputavala njenu organizaciju unutar i za potrebe pojedinih elemenata (jedinica) koji se nalaze na određenom području i rejonu. Naprotiv, PDO bi dobila u celovitosti i konkretnosti. Bila bi usmerena na najvažnije zadatke, uz optimalno i najšire korišćenje svih raspoloživih snaga i sredstava. Realno je očekivati da bi u konkretnom sprovođenju došla do izražaja inicijativa svih komandi, jedinica i ustanova s obzirom na njihovo svestrano poznavanje područja i rejona. U isto vreme, PDO, zasnovana na teritorijalnom principu, mogla bi biti povezana i činiti jedinstven sistem sa drugim strukturama (rešenjima) za obezbeđenje teritorije, kao što je obaveštavanje i uzbunjivanje, RH-kontrola, veza, osmatranje i sl. I na kraju, ovako zamišljena PDO takođe odgovara zahtevu i pretpostavci po kojoj samo unapred organizovana i usmerena protivdesantna dejstva mogu dati očekivane rezultate i uspešno se suprotstaviti savremenim VD.

Znači, tako organizovanom protivdesantnom odbranom mogu se uspešno štititi jedinice i drugi objekti kao samostalni elementi i cela državna teritorija kao celina. Pri tome bi PDO svakog pojedinog rejona činila osnovni elementat (ćeliju) i zasebnu celinu sa jasno određenim ciljem, snagama, načinom dejstva, mogućnostima, unutrašnjom organizacijom i dr. Ovako zamišljeni osnovni elementi (međusobno povezani po zadatku, ciljevima i potrebama) činili bi dovoljno efikasan i elastičan sistem PDO zemlje, obezbeđujući potrebnu centralizaciju i dovoljnu samostalnost pojedinih rejona, područja i zona za PDO.

U teritorijalnom sistemu PDO, jedinice se mogu angažovati na više načina. Jedinice teritorijalne odbrane mogu štititi pojedine objekte, da ih maskiraju i izvode protivdesantno zaprećavanje, drže pojedine važne objekte i linije, vode borbu protiv desanta za vreme

¹ Termini su slobodno uzeti i treba da posluže objašnjavanju predloženog principa organizovanja protivdesantne odbrane. U konkretnim razmatranjima to mogu biti postojeće teritorijalne podele.

leta, spuštanja, prikupljanja, manevra, pokreta i širenja u određenim rejonima. Za tako raznovrsne mogućnosti i značajne zadatke snaga U PDO, najvažnije je da sve mere i postupci (a naročito dejstva) budu usmereni po mestu, vremenu i cilju i da se njima rukovodi. Tim pre, jer se treba suprotstaviti i boriti protiv odlično obučanih, dobro naoružanih i u svakom pogledu pripremljenih jedinica koje su, po pravilu, u dovoljnoj meri podržane svim sredstvima, a naročito avijacijom.

Razume se da neke radnje i mere iz dometa zadataka teritorijalne odbrane (kao što je, na primer, posedanje važnih linija i objekata, zaprečavanje, patroliranje i sl.) ne mogu biti permanentne, niti se mogu odmah organizovati i izvoditi, jer bi to iziskivalo velike izdatke i omogućilo ranije otkrivanje sistema protivdesantne odbrane. Postupno preduzimanje odgovarajućih mera može se predvideti i razraditi planom protivdesantne odbrane (rejona, područja i zona), odnosno sistema u celini, i sprovoditi u sklopu opštih mera za povećavanja borbene gotovosti, a u skladu sa situacijom i opasnosti koja realno postoji.

U praktičnom organizovanju i preduzimanju mera PDO, osnovu treba da čini procena teritorije u sklopu opšte i posebne procene. Na taj način bi se sagledali najpogodniji rejon za desantiranje, njihov opšti značaj, položaj, kapacitet, najosetljiviji objekti na njima i u njihovoj blizini, mogućnosti daljih dejstava sa njih itd. Povezano s tim treba sagledati mogućnost svojih snaga i sredstava, a naročito mogućnosti protivvazdušne zaštite i dejstava (pojedinačno) u svakom rejonu na koji bi se mogle spustiti vazdušnodesantne trupe. Zatim, da bi se došlo do pouzdanijih zaključaka za odlučivanje, ovakve procene moraju se povezati sa procenama protivnika — njegovim opštim mogućnostima, fizionomijom rata i pojedinih operacija u kojima bi se primenjivale vazdušnodesantne trupe. Pri tome posebno treba sagledati i doći do zaključaka o strategijsko-operativnim, a posebno o taktičkim VD, tj. treba predvideti njihov cilj i zadatke, sastav i jačinu, način i vreme desantiranja u odnosu na opštu situaciju i način dejstava posle prizemljenja i dr. Tako bi se došlo do dosta realnih činjenica i pokazatelja za zaključivanje o svakom rejonu i području. Na osnovu takvih pojedinačnih procena moguće je izvršiti izvesnu kategorizaciju svih verovatnih desantnih prostorija po cilju i značaju. Na osnovu toga, a imajući u vidu opštu zamisao i koncepciju svojih dejstava, mogu se sagledati mogućnosti za PDO, kao i mere koje treba najhitnije preduzeti da bi ona bila najefikasnija.

Mislim da ovakve i slične studije mogu predstavljati realnu osnovu za opštu organizaciju PDO i da u isto vreme mogu dati dosta konkretnih polaznih elemenata za rešavanje svih drugih pojedinačnih mera, za njihovu realizaciju na osnovu jedinstvenih opštih zamisli i zaključaka.

Iz procena i opštih odluka o organizovanju PDO u celini, iz zadataka jedinica u pojedinim rejonima, područjima i zonama usledile bi konkretne mere koje bi sukcesivno realizovale sve komande — operativne i teritorijalne — po unapred razrađenim i usklađe-

nim planovima. Kao što je poznato, to bi bile, uglavnom, mere aktivnog i pasivnog karaktera koje bi, svaka na svoj način, sprečavale ili otežavale spuštanje desanata, njihovo prikupljanje i širenje, ili zauzimanje važnih objekata i slično.

Svaka protivdesantna mera i postupak ima svoje specifičnosti, tehniku pripremanja i izvođenja, pa je sve to nemoguće dublje sagledati u jednom članku. Stoga ću istaći samo izvesne poglede na ta pitanja.

Za planiranje, organizovanje i uspešnu protivdesantnu odbranu svakog pojedinog rejona, područja i zone aktuelno je i gotovo presudno pitanje komandovanja, jer nosioci PDO ne moraju biti samo postojeće operativne komande. Sasvim je opravdano da u nekim rejonima organizatori i nosioci protivdesantne odbrane budu i teritorijalne komande — rukovostva, odnosno da se u najvažnijim rejonima formiraju specijalne protivdesantne komande. To bi se moglo regulisati za svaki rejon posebno. Možda bi bilo opravdano da se u važnijim rejonima u sastavu operativne ili teritorijalne komande koja bi bila nosilac PDO, formira poseban organ kao pomoć komandantu za PDO.

Poznato je da VD, između ostalog, ispoljavaju jako psihološko dejstvo na branioca i stanovništvo, čak toliko da u nekim uslovima mogu izazvati ozbiljne posledice. Zato je važno pristupiti organizovanoj psihološkoj i stručnoj obuci jedinica i komandi (naroda u celini) za borbu sa VD. Psihološke i stručne pripreme aktuelne su ne samo radi opšteg povećavanja efikasnosti PDO, već i zato što neposredno uzdižu moral i samopouzdanje, sprečavaju paniku i iznenađenje.

Za šire i konkretnije informacije i pripremanje građana i vojnika mogu se štampati prigodni podsetnici i priručnici sa najvažnijim i najpotrebnijim podacima i uputstvima o VD i načinu preduzimanja pojedinih mera protivdesantne odbrane. Treba obezbediti da sve stanovništvo zna šta treba činiti, šta se od njega traži u slučaju spuštanja vazdušnog desanta.

Opšti raspored i grupisanje oružanih snaga trebalo bi vršiti tako da, između ostalih uticajnih faktora, budu zadovoljeni i zahtevi u vezi sa PDO. Praktično, protivdesantni razlozi mogu nekad prevladati da se u nekom rejonu ili području, odnosno u njihovoj blizini, locira, na primer, tenkovska ili neka veća jedinica sa višim stepenom borbene gotovosti i slično, bez obzira na to što ostali operativni i drugi razlozi to ne nalažu. Međutim, ako zahtevima za PDO nije moguće udovoljiti pogodnim lociranjem jedinica, mogu se bar pojedine jedinice ili njihovi delovi locirati u rejonima najpovoljnijim za PDO. Sem toga, svim jedinicama blizu osetljivih rejonu i područja treba dati dopunske zadatke za PDO. To bi mogle biti, prvenstveno, one jedinice koje neće biti angažovane izvršenjem drugih zadataka za vreme spuštanja VD u određeni rejon (rezerve, drugi ešeloni, škole, dopunske, partizanske i druge jedinice).

Objedinjavanje protivdesantnih napora u okviru svakog područja, rejona i zone ne znači da svaka jedinica ne treba da pred-

vida sopstvene mere i dejstva, razume se, po svojim internim planovima, tj. za potrebe sopstvenog obezbeđenja, doprinoseći na taj način opštoj efikasnosti PDO rejona, područja i zone kao celine. To praktično znači da svaka operativna i teritorijalna jedinica može biti angažovana u PD bilo po planu više komande ili po sopstvenom planu. Međutim, ako je komanda koja je nosilac PDO angažovala neku jedinicu protivdesantnim zadacima, dužna je tim zadacima da posveti posebnu pažnju.

Uporedo sa dopunskim angažovanjem jedinica u PDO rejona, područja i zona, operativne i teritorijalne komande mogu formirati patrole, odrede i rezerve čija bi jačina i sastav zavisili od potreba i mogućnosti. Te specijalne protivdesantne snage mogu sačinjavati operativne ili teritorijalne jedinice, ili kombinovane od jednih i drugih. To znači da se zadaci u PDO mogu izvršavati postojećim snagama ili specijalno formiranim jedinicama. Teritorijalne jedinice u svojstvu protivdesantnih snaga mogu štiti pojedine objekte, izvoditi maskiranje, zaprečavanje, osmatranje, obaveštavanje i posediti važne linije i prolaze. Sem toga, one mogu neposredno da napadaju VD za vreme spuštanja, sređivanja, pokreta i širenja na određenom području.

Budući da sprovođenje protivdesantnih mera zahteva raznovrsna materijalno-tehnička sredstva (mine, eksploziv, kolje, žicu itd.), treba ih pravovremeno obezbediti i locirati blizu mesta za upotrebu i uvežbati ljudstvo koje će ta sredstva upotrebljavati i uređivati rejone određene za PDO.

Iz izloženog proizlazi da PDO prema važnosti i zadacima koji joj se dodeljuju, treba da dobije stratejske dimenzije, tj. da postane elemenat stratejskih procena i mera, uporedo sa merama operativnog i taktičkog značaja koje se preduzimaju bilo pojedinačno u svakoj operativnoj i teritorijalnoj jedinici i ustanovi, bilo objedinjeno u okviru rejona, područja i zone.

U vezi s tim, PDO u opštenarodnom odbrambenom ratu mogla bi se definisati kao integralni deo stratejsko-operativnog obezbeđenja (ne samo borbenog). Ona treba da obuhvati skup mera, postupaka, radnji i dejstava koje se preduzimaju radi sprečavanja desantiranja, uništavanja ili ograničavanja dejstava operativno-stratejskih, kao i taktičkih VD na frontu i celoj državnoj teritoriji. U celini ona treba da je unapred planirana i organizovana a za realizovanje treba da su odgovorne sve operativne i teritorijalne jedinice, društveno-političke zajednice, radne i druge organizacije i to kao sastavni deo svoga borbenog i operativnog obezbeđenja za svoje ili šire potrebe.

PROTIVOKLOPNA ODBRANA

Mihajlo VUČINIĆ

Polazeći od oklopnih snaga i mogućnosti agresora PTO dobija izuzetno mesto u odbrambenoj operaciji početnog perioda rata. To

nam nameće obavezu da u ovom razgovoru detaljnije razmotrimo specifičnosti naše PTO.

Miloš PALIJA

Želeo bih ukazati samo na neke faktore koji imaju veći ili manji pa čak i presudan uticaj na stvaranje koncepcije protivtenkovske (PTO), odnosno protivoklopne (POO) borbe u celini.

Mislim da neću preterati ako kažem da je ostvarena težnja vojnog komandovanja da se kvantitativno, kvalitetno i prostorno poveća vatrena moć i udar formacijskih sastava. I, upravo povećanje vatrene moći jedinica do neslućenih razmera, imperativno je zahtevalo da se srazmerno tome poveća udarna snaga i pokretljivost jedinica. Silinu vatrenih udara treba eksploatisati, da bi se to ostvarilo bilo je potrebno stvoriti adekvatne formacije. Rešenja su se našla u oklopnim i mehanizovanim formacijama.

Razume se, da su dejstva ovih snaga međusobno povezana i uzajamno ovisna. Na njima se gradi koncepcija upotrebe oružane sile. Oni su osnovni pokazatelji — regulatori tempa borbenih dejstava i zamaha operacije u celini.

Može se sa sigurnošću reći da danas gotovo nema pešadijskih divizija (brigada) u klasičnom smislu reči. Uzmimo na primer, da neoklopne divizije u formacijskom sastavu nekih armija imaju više od 200 srednjih tenkova i nekoliko stotina oklopnih transportera. Pokretljivost borbene tehnike se znatno poboljšala. Povećana je mogućnost savlađivanja prirodnih i veštačkih prepreka (rečnih to-kova i dr.).

Vatrene mogućnosti ovih formacija, bez N b/s, povećane su za 3 do 5 pa i više puta, a domet sredstava podrške nekoliko puta. U pogledu vatrene i udarne moći i broja borbenih sredstava osetno je smanjena razlika između oklopnih i neoklopnih formacija.

Prema tome pri razmatranju problema PTO i traženju najoptimalnijih rešenja moraju se imati u vidu uslovi u kojima ćemo organizovati i izvoditi odbranu. Uspešno suprotstavljanje agresoru imperativno nalaže da se svestranom analizom dođe do zaključka o jačini, sastavu i načinu dejstva napadača bez obzira ko je taj napadač i otkud napad može uslediti, i na osnovu takvog zaključka tražiti rešenja. Suprotstaviti se ovakvom agresoru i osujetiti ostvarenje njegovih ciljeva moguće je jedino na bazi koncepcija opštenarodnog odbrambenog rata uz maksimalno angažovanje celokupnog ljudskog i materijalnog potencijala zemlje.

Ukoliko su ove konstatacije i približno realne, a imajući u vidu i druge faktore u čiju analizu nisam ulazio, mogli bi se izvući zaključci u kojima su sadržane i karakteristike PTO — odnosno protivoklopne borbe.

1) Termin PTO neodgovara suštini tretmana. Mislim da bi termin protivoklopna odbrana, kao širi pojam, vernije održavao suštinu odbrambenih dejstava u celini. Možda bi termin PO borbe najvernije odražavao fizionomiju odbrambenih dejstava u celini.

2) PTO se ne može poistovetiti sa PT i ma kojim drugim obezbeđenjem. Još manje je prihvatljivo mišljenje da se PTO razmatra kao nešto posebno — izdvojeno od odbrane u celini. PO borba predstavlja suštinu odbrambene operacije i boja. Protivoklopni vatreni sistem je skelet vatrene sistema u celini. Ne može biti govora o tome da je jedino i glavno sredstvo za borbu protiv oklopa klasična pa i druga protivtenkovska artiljerija. Ona je samo jedan i to manji deo sredstava koji se angažuje za PO borbu. Uloga drugih rodova oružane sile a posebno tenkova u PO borbi je neobično porasla. Neću preterati ako kažem da je tenk danas najefikasnije PT sredstvo. Posebno, kad je reč o PO borbi uz primenu N b/s, oklopne jedinice i SA su, gotovo jedine snage koje su u mogućnosti da neposredno intervernišu u zatvaranju nuklearnih breša i da brzo uspostave narušeni sistem odbrane.

Dakle, postavlja se pitanje ima li smisla govoriti o PTO u operaciji ili boju odvojeno kad se zna da je ona suština odbrane?

Razume se kad ovo govorim onda ne gubim iz vida zemljište koje je jedan od presudnih faktora.

Mihajlo VUČINIĆ

U PTO je najvažnija organizacija vatrene sistema, kako on treba da izgleda po vašem mišljenju?

Miloš PALIJA

Savremena protivoklopna borba se zasniva na nekoliko međusobno povezanih i uzajamno veoma zavisnih elemenata. Danas se ne može zamisliti organizovana čvrsta — žilava PO borba bez detaljne sinhronizacije svih elemenata. To znači da protivoklopni vatreni sistem i manevar svih elemenata treba da obezbedi da oklopne snage napadača budu neprekidno tučene počev od reiona prikupljanja do linije (položaja) gde se planira zaustavljanje prodora. Protivoklopnim vatrene sistemom i manevrom elemenata PO borbe mora se obezbediti jedinstvena borba nedozvoljavajući ni jednog trenutka da se pojedini elementi odvojeno bore.

Svaki branilac teži da dejstvom dalekometnih sredstava avijacijom, raketno-nuklearnim sredstvima i dalekometnom artiljerijom nanese što veće gubitke napadaču pre nego što se razvije za napad. Verovatno su naše mogućnosti u tom pogledu skromne. Udar avijacije po oklopnim grupacijama napadača pre podilaska u vatrenu zonu protivoklopnih sredstava je od neocenljivog značaja.

Snage u neprijateljevoj pozadini, primenjujući raznovrsne taktičke postupke u PO borbi, znatno će doprineti i olakšati PO borbu jedinica na frontu. Svakako da se ovim snagama može osetno smanjiti naša inferiornost u dalekometnim sredstvima. Da bi partizanske, teritorijalne i druge jedinice u pozadini neprijatelja bile organizacioni sposobne za borbu protiv oklopa moraće se tražiti najoptimalnija

formacijska tehnička rešenja. Mislim da bi, pored već poznatih formacijskih sastava, trebalo pristupiti organizaciji specijalnih odreda malih sastava sa odgovarajućim naoružanjem za borbu protiv oklopnih snaga. Izboru i obuci ljudstva za ove jedinice morala bi se posvetiti posebna pažnja. Ili, na primer, druga varijanta da se u postojećim jedinicama obrazuju posebni PO odredi. Ne bih želeo ovde da govorim konkretno o njihovom formacijskom sastavu i naoružanju. Temeljitom analizom našlo bi se najoptimalnije rešenje.

Za borbu protiv oklopnih snaga agresora na privremeno zauzetoj teritoriji mislim da su pogodnije manje skladno naoružane i dobro obučene grupe nego krupnije formacije. Na primer: grupa od petnaestak odvažnih i adekvatno naoružanih boraca može u nekom naseljenom mestu ili zasedi naneti veće gubitke napadaču nego bataljon i to uz neuporedivo manje gubitke. Ovakve PO grupe — odredi se mogu veoma brzo i iznenadno prebacivati i pojavljivati na mestima gde napadač to najmanje očekuje.

Dalekometna sredstva, partizanske i teritorijalne i druge jedinice u pozadini napadača ne mogu se okvalifikovati kao posebni elementi PO borbe već kao sastavni i nerazdvojni deo efektivna koji se uključuje u PO borbu i slabi silinu udara oklopnih snaga napadača čime se stvaraju povoljniji uslovi za uporniju odbranu snaga na frontu.

Skelet odbrambenog pa istovremeno i PO sistema sačinjavaju bataljonski čvorovi odbrane. Razume se kad to kažem onda mislim, pre svega, na organizaciju PO sistema u bataljonskim čvorovima odbrane na celoj dubini operacijske zone i na formacijska i pridata PO sredstva.

Ako bi bataljon posmatrali odvojeno kao jedinku onda bi mogli doći do zaključka da tu nema ničega novog. Iako, principijelnih novina nema, postoje razlike u nijansama, u kvalitetnim razlikama koje su sadržane u nekim novinama. Evo u čemu ja vidim te novine. Ranije su bataljonski čvorovi odbrane bili organizovani na taktičkoj dubini — na prvom pojasu dok se sada jedinstven vatreni sistem organizuje na celoj dubini operacijske zone i drugo, vatreni sistem bio je organizovan tako da su skoro jednovremeno vatru otvarala sva sredstva i to na daljini do 600 m ispred prednjeg kraja, a sada se vatreni sistem organizuje na daljini do 3.000 m ispred prednjeg kraja i to u tri zone ili tri vatrene pojasa.

— Vatrene zona — pojas na daljini od 3 km (linija razvoj) do zaključno zone uspešnog dejstva tenkova i jačih pt topova 1000—1200 m od p/k. U ovoj zoni vatra se organizuje sredstvima najvećeg dometa kao što su pt-rakete i neki tipovi pt-topova;

— Vatrene zona na daljini uspešnog dejstva tenkova do linije glavne zaprečne vatre (200—400 m). U ovoj zoni vatreni sistem se organizuje tenkovima i pt topovima.

— I, dalje, od linije glavne zaprečne vatre do zadnje granice bataljonskog odbrambenog rejona je najsnažnija vatra. To je zona gde dejstvuju sva pt sredstva bataljona.

Tako organizovan sistem PO vatre omogućava raznovrsnu primenu zaprečavanja na većoj dubini ispred p/k i postepeno nara-

stanje otpora i upornosti odbrane. Prema nekim, iako nepotpunim analizama, proračuni potvrđuju da ako bi se bataljon ojačao sa baterijom pt-raketa, do baterije pt-topova, sa formacijskim sredstvima mogao bi, čak i pod uslovom da mu 1/3 tih sredstava bude uništena pre stupanja u dejstva, da nanese gubitke do 30% oklopnim snagama koje ga napadaju. A u koliko bi se ojačao i sa četom tenkova mogao bi se uspešno suprotstaviti glavnim snagama mehanizovanog puka (brigade).

Po mome mišljenju bataljon bez ojačanja se ne može uspešnije suprotstaviti tenkovskom napadu, jer bi bio razbijen.

Drugi elemenat PO borbe su pokretna manevarska sredstva PTOd-i, oklopne snage i pokretne grupe za zaprečavanje (PGZ).

Kod ovih elemenata uočava se osetnija razlika u taktici u odnosu na dosad poznati način njihovog dejstva.

Naime, razlike u taktičkim postupcima ovih elemenata nametnute su dinamikom borbenih dejstava. Ukoliko su u sastavu ovih elemenata savremenija — pokretljivija borbena sredstva utoliko i taktička rešenja mogu biti raznovrsnija.

Mislim da i kod ovih elemenata treba razlikovati taktičke postupke u taktičkim od onih u operativnim jedinicama. PO elementi taktičkih jedinica namenjeni su za intervenciju u procesu proboja pojedinih položaja i taktički postupci i vatreni sistem su neposredno vezani za vatreni sistem bataljonskih čvorova odbrane. PO regioni ili položaji se biraju na pozadnoj granici pojedinih položaja radi sprečavanja proboja položaja dok se istovremeno na bokove klina postavljaju sredstva bataljona. Pri ovome mora se voditi računa o celishodnosti manevara u dinamici. Preovlađuje, ne bez razloga, mišljenje da će manevar ovih elemenata biti veoma rizičan i da treba tražiti rešenja u njihovom odlučnijem angažovanju na pojedinim pravcima.

Taktički postupci pokretnih elemenata u operativnim jedinicama se znatnije razlikuju. Naime, njihov vatreni sistem i manevar nije toliko zavisao o vatrenom sistemu bataljona. Polazeći od operativne situacije ta sredstva se mogu angažovati u dve osnovne varijante. Prva, da se u skladnoj međusobnoj kombinaciji oklopnih, protivoklopnih i inžinjerijskih jedinica rasporede za odbranu na nekim od operacijskih pravaca, prvenstveno gde se predviđaju glavne snage napadača i druga, da se u svojstvu rezerve raspodele u dubini zone i da intervenišu prema razvoju situacije. I u prvoj varijanti komandant armije ne sme ostati bez rezerve. Prva varijanta se obično primenjuje kod manje pokretne odbrane i u uslovima kada napadač ne upotrebljava N b/s. U drugoj varijanti ceo sistem poprima pokretniji karakter i teži da se i aktivnim dejstvima slomi napad neprijatelja. Osim toga u oba slučaja pokretni elementi su namenjeni za sprečavanje brzog prodora oklopnih snaga napadača, za sprečavanje manevara sa fronta i spajanje sa VD, kojim se teži okružiti deo snaga ili da se spreči uredno izvlačenje glavnih snaga armije itd.

Sistem zaprečavanja u sadašnjim uslovima postao je nerazdvojan deo odbrambenog sistema u celini. Mislim da je i suvišno govo-

riti o njegovom značaju, a posebno u našim uslovima. I dalje su ostala dva važeća načela: da je prepreka bezvredna, ako se ne brani vatrom i da je vatra višestruko jača, ako brani prepreku. Međutim, dinamičnost i tempo borbenih dejstava ozbiljno usložava usklađivanje sistema zaprečavanja sa sistemom vatre i pokreta. Naime, tu su oprečna dva zahteva: prvi, da se zaprečavanje mora izvesti u periodu pripreme operacije i drugi, da sopstvene prepreke ne otežaju manevar snaga, budući da je ceo sistem zaprečavanja u glavnom izrađen pre dejstva, a branilac nije siguran da će se situacija razvijati prema proceni. Dakle, mora se računati na brze promene situacije i na nepredviđene postupke napadača.

Mihajlo VUČINIĆ

Spomenuli ste nepokretne elemente PTO, protivtenkovska uporišta i posadne jedinice, kakva je njihova uloga?

Miloš PALIJA

Svakako da su ti elementi izgubili na značaju zbog ogromne vatrene mogućnosti borbenih sredstava. Međutim, treba imati u vidu da sam pojam uporište označava nešto što je uporno, snažno. Naime, o uporištu i posadnim jedinicama ne može biti reči ako se ne misli da vatrena sredstva, pre svega, art. oruđa, nisu bar u objektima stalne poljske fortifikacije. Može se smelo tvrditi da je taj cilj veoma otporan i da može izdržati snažne vatrene udare a posledice NU su višestruko manje.

Drugi uslov za obrazovanje uporišta je da se bokovima oslanja na jake zemljišne objekte — da ga ne mogu obići oklopne jedinice napadača, i treći, da ne predstavlja uporište ako nije uključeno u odbrambeni i vatreni sistem odbrambenih pojaseva ili položaja. Namena mu može imati veliki značaj u sprečavanju operativnog manevra napadača, a posebno, o sprečavanju prodora oklopnih snaga napadača i spajanja sa operativnim VD.

Posadnim jedinicama se stvara veća otpornost odbrane prirodnih prepreka, tesnaca, prevoja itd. Mi smo ovaj elemenat u poslednje vreme bili zapostavili, mislim neopravdano, jer osnovno načelo opštenarodnog odbrambenog rata je da nema sredstva koje se ne može na ovaj ili onaj način upotrebiti u borbi protiv agresora i da treba koristiti sve pogodnosti koje daje zemljište, pogotovo, ako se ojača fortifikacijskim i drugim elementima.

Aleksandar JANIĆ

Kada je reč o problemima savremene PDO, hoću najpre da podsetim na jednu važnu, mada poznatu činjenicu. Naime, razvoj sredstava i taktike PTO tesno je povezan sa razvojem tenkova i

njihove taktike. S tim u vezi zapaža, se da od pojava prvog tenka postoji stalna tendencija da se pronađe takvo pt-sredstvo koje bi moglo da uništava sve vrste tenkova. Međutim, u tome se nije uvek ni potpuno uspevalo. Stoga se gotovo u svim slučajevima, kada nisu postojala adekvatna pt-sredstva pribegavalo raznim drugim merama koje su se, uglavnom, ogledale u primeni zaprečavanja, širem angažovanju artiljerije za podršku, upotrebi, da tako kažem, ne strogo namenskih sredstava itd. To je zapaženo u oba prošla rata i može se sa dosta sigurnosti pretpostaviti da će biti neizbežno i u eventualnom ratu. Ona strana koja raspolaže manje adekvatnim pt-sredstvima biće na to više prisiljavana. Paralelno s tim, stalno su prisutna i nastojanja da se pronađe odgovarajuća taktika PTO, koja bi obezbedila najcelishodnije iskorišćavanje postojećih pt-sredstava.

Ovde je bilo govora i o tome da termin „protivtenkovska odbrana” treba zameniti adekvatnijim terminom, tj. „protivoklopna odbrana”. Ja se služim prvim, jer je tenk najснаžniji predstavnik oklopa i kada se nađe odgovarajuće rešenje, bilo u primeni određene taktike ili u sredstvu koje treba da vodi borbu protiv njega i da ga uništava, automatski je rešeno i pitanje uništenja ostalih lakših oklopnih sredstava.

Tendencija daljeg razvoja sredstava i taktike PTO se razlikuje u mnogim armijama, naročito u opredeljenju koje će sredstvo biti nosilac PTO. Ipak, kod znatnog broja armija rešenja se ogledaju u narastanju oklopnih snaga, jer se smatra da je tenk najbolje sredstvo u borbi protiv oklopa. Istovremeno, posebna pažnja se poklanja pt-sredstvima, među kojima dominiraju pt-rakete, zatim pt-topovi itd.

Teško je dati kategoričan zaključak, ali se ima utisak, da razvoj i narastanje oklopne tehnike u nekim armijama ne prati uvek u odgovarajućoj meri usavršavanje taktike PTO, jer o nekim pitanjima nije dovoljno osavremenjena. Tamo gde je to slučaj, razvoj pt-taktike nije doživeo preobražaj koji su, na primer, doživela sama pt-sredstva, čak i klasična. Među mnogim problemima te vrste je i pitanje borbe protiv oklopnih transporterа, radi odvajanja savremene pešadije od tenkova, da bi se na taj način stvorili bolji uslovi pt-sredstvima za nanošenje neposrednih i većih gubitaka. Pouzdano se zna da sva klasična pt-sredstva, čak i ona koja ne odgovaraju savremenim zahtevima, mogu da nanesu ozbiljne gubitke oklopnim transporterima. Ovo naročito važi za male zemlje i njihove armije koje ne mogu da prate trku u naoružanju, pa su stoga prinuđene da se zadovolje „manje savremenim sredstvima” PTO, ali uz nužno dograđivanje i razvoj savremene koncepcije, upravo takve koncepcije koja bi mogla i da kompenzira postojeću inferiornost.

Objektivne okolnosti dovele su do toga da male zemlje imaju dobar deo pt-sredstava koja su većim delom prevaziđena razvojem savremenih tenkova, jer nisu u stanju da probijaju čelni oklop. Armije takvih zemalja raspolažu, mada ne masovno, i najsavremenijim pt-sredstvima, kao što su pt-rakete i topovi. Samim tim, ova

sredstva, iako moderna, ne mogu imati presudnu ulogu u masovnoj PTO, bez obzira na njihove vrhunske kvalitete. No, ove armije najčešće raspolažu brojnim pt-sredstvima, kao što su bestrajni topovi, bazuke, ručni bacači, trombloni i minsko-eksplozivna sredstva. Sva ova sredstva su jevtina i njihova proizvodnja može postati gotovo neograničena i u uslovima rata. Ta činjenica je od posebnog značaja za zemlje i narode koji se ne pripremaju za agresiju, već za opštenarodni odbrambeni rat, u kome bi bilo angažovano milionsko stanovništvo.

Mihajlo VUČINIĆ

U čemu se ogledaju nastojanja malih zemalja?

Aleksandar JANIĆ

Mislim da bi bilo korisno da se preispita taktika PTO. Ona, bez obzira na to što je drug Palija izložio novine koje se ogledaju, pre svega, u tome da se može otvarati vatra na tenkove sa većih daljina ispred prednjeg kraja odbrane i sl., u suštini ima poznate metode pa i tehniku izvođenja. Smatram da bi preispitivanje trebalo, pre svega, da se sastoji u uočavanju kvaliteta tenkova i taktike njihove upotrebe od strane mogućih agresora.

S obzirom na to što se u PTO mogu naći dosta heterogena sredstva: masovna i kvalitetna ali u bliskoj borbi, nedovoljno efikasna a brojna i, potpuno savremena, ali malobrojna — trebalo bi naći skladan kompromis i celishodno rešenje baš u taktici. Ova izučavanja morala bi imati naučnu osnovu, pri čemu bi trebalo da se ima u vidu, pre svega, praktična namena, a ne zadovoljavanje uobičajenim izučavanjem samih načela upotrebe oklopnih jedinica pojedinih armija, kako se to u dosta slučajeva čini.

Tako, na primer, trebalo bi ići na sagledavanje masovne upotrebe ručnih bacača. Taj problem je veoma interesantan i otvara velike mogućnosti, jer su ta sredstva po mogućnostima probijanja oklopa na nivou savremenih i dalje se razvijaju, a jednostavnije su konstrukcije, zbog čega imaju daleko manja ograničenja u upotrebi od drugih pt-sredstava. Obuka je dosta jednostavna, jevtina i traje relativno kratko. Međutim, pri tome treba imati u vidu najteži uslov koji se pri gađanju tenka ručnim bacačem mora ispuniti, a to je mala daljina, odnosno odstojanje sa koga se može efikasno otvoriti vatra na tenk.

Da bi se u vezi s tim smanjili gubici trebalo bi da se razradi do najsitnijih detalja taktika upotrebe ručnih bacača i organizacija tih jedinica u različitim zemljišnim uslovima, imajući pri tome u vidu najcelishodnije uklapanje sa drugim pt-sredstvima u sistemu PTO. Određena ispitivanja u tom pogledu, verovatno bi pokazala da li je celishodno da se, pored uobičajenog integrisanja ručnih bacača u jedinice KoV, formiraju i samostalna odeljenja, vodovi,

čete, pa i bataljoni ručnih bacača na pojedinim područjima, kojima bi se ojačavale izvesne jedinice i zgušnjavala PTO. Takve formacije bi se mogle imati u operativnoj vojsci i ostalim delovima OS. Ovim bi se povećala ešeloniranost PTO u celini, što predstavlja jedan od imperativa savremene odbrane.

Ako se, primera radi, pogleda formacija prosečno naoružanog pešadijskog bataljona, odnosno njegov „statički sistem” PTO, može se doći do zaključka da bi ta jedinica morala da bude više zasićena pt-sredstvima, pre svega, masovnim. Dobro razrađenom taktikom upotrebe i utvrđivanjem, ova sredstva mogu odbranu bataljona učiniti stabilnijom. Popunjavanje-zasićenost pešadijskog bataljona pt-sredstvima trebalo bi dimenzionirati na bazi broja tenkova i oklopnih transportera koji se na kilometru fronta mogu očekivati u rejonu odbrane.

Ilustracije radi da napomenem da u bataljonima KoV nekih armija ima i preko 100 ručnih bacača ili njemu sličnih sredstava, oko 9 bestrzajnih topova i 8 lansirnih pt-oruđa. Pored toga, bataljoni se ojačavaju i tenkovima. To je interesantan primer zasićenosti masovnim pt-sredstvima u uslovima kada se obiluje savremenom pt i oklopnom tehnikom.

Dalje, mislim da bi zaprečavanju uopšte, posebno tzv. grupama za zaprečavanje, trebalo posvetiti znatno veću pažnju, osobito tamo gde se neka od aktivnih pt-sredstava javljaju kao deficitarna.

Pokretne grupe za zaprečavanje ne bi trebalo primati kao izraz nužde, već kao vrlo efikasno pt-sredstvo, uz to i ekonomično, ukoliko se pravilno upotrebe. Međutim, kako se kretalo usavršavanje nekih vrhunskih pt-sredstava, izgleda kao da je dolazilo i do izvesnog spontanog zapostavljanja zaprečavanja pokretnim grupama. Pri izučavanju ovog problema, trebalo bi da se ima u vidu da te grupe mogu biti male i kao takve neće biti lako uočljive iz vazduha, a mogu da budu veoma korisne i da kanališu, otežaju ili uspore prodor oklopnih snaga na širem frontu. Zbog toga bi primeni pokretnih grupa za zaprečavanje i njihovom sadejstvu sa drugim pt-sredstvima trebalo posvetiti više pažnje. To zahteva detaljniju razradu njihove upotrebe i to u konkretnim uslovima pojedinih rejona i jedinica, ali ne u načelu kako se obično čini, jer takva sredstva, ukoliko se ne primenjuju sa više stvaralačkog duha, mogu da ostanu malo efikasna ili da dožive negativnu ocenu.

PT uporišta, koja su prema nekim mišljenjima prevaziđena, još uvek su za uslove o kojima smo govorili korisna, posebno zemljišne uslove kakve mi imamo u većem delu naše državne teritorije, naročito u klasičnim uslovima borbenih dejstava. Uz razradu odgovarajućeg vatrenog sistema, mogla bi da vežu jače oklopne snage i da ne budu lako izmanevrisana. Razume se u njima je moguće koristiti i pt-rakete, ali pri tome treba voditi računa da ih možda nije dovoljno rentabilno upotrebljavati u „statičnom sistemu” PTO.

Isto tako postoji mogućnost i potreba za dogradnjom i usavršavanjem pokretnog sistema PTO. Ovaj sistem je neophodan posebno u uslovima nuklearnih dejstava, zbog brzog reagovanja pri zatvaranju breša. Tu, pre svega, mislim na postojanje protivten-

kovskog odreda kao samostalnog elementa borbenog poretka puka, divizije, korpusa i armije. Ovo je naročito nužno i opravdano kada se raspolaže slabijim oklopnim snagama. Protivtenkovski odredi će moći da se efikasno koriste i za PDO, posebno kada u svom sastavu imaju i samohodnu artiljeriju. Interesantno je da se preispita mogućnost i realnost manevra pt-odreda različitih nivoa, u uslovima otkrivenog zemljišta i kada napadač ima prevlast u vazduhu, odnosno kod slabe samostalne i neposredne pav-zaštite. Naime, u razmatranju ovog problema, došlo bi se do objektivnih zaključaka, da li se planiranje dejstava na više pravaca, kako se obično predviđa manevar pt-odreda, može i realizovati u stvarnim uslovima. U tom slučaju bi pokretni sistem PTO, koji pored manevra obezbeđuje i dubinu, dobio pravo mesto i odgovarajuće zadatke u sklopu opšteg sistema odbrane.

Pored toga, trebalo bi da se ima u vidu da će gubici pt-sredstava pre njihove upotrebe biti znatno veći nego u prošlom ratu. To će zahtevati da brojno stanje ovih jedinica i zasićenost sredstvima bude takva, da se i pored pretrpljenih gubitaka mogu efikasno koristiti.

Veoma je značajno, kada se govori o zemljištu, posebno o rejonima pod različitim poljoprivrednim kulturama, koje nesumnjivo utiču na pt-gađanja i PTO uopšte. Na primer, kukuruz, pšenica i druge poljoprivredne kulture predstavljaju svojevrzne prepreke za dejstvo tenkova i pt-sredstava, jer gustina i visina tih kultura u pojedinim periodima je takva da gotovo paralise upotrebu nekih najsavremenijih sredstava. U takvim situacijama nameće se potreba stvaranja koridora i raščišćavanja pojedinih zona, da bi se obezbedilo dejstvo različitih vrsta pt-sredstava pa i najsavremenijih. Razume se da bi napadač u tom slučaju primenjivao ogromna spaljivanja i raščišćavanja požarima. Međutim, ti požari bi stvarali ogromnu prepreku samom napadaču, jer takav način raščišćavanja stvara vatrene zone koje mogu biti opasne i za njegovu tehniku.

S druge strane braniocu se pruža mogućnost da stvaranjem preseka i koridora i primenom masovnog zaprečavanja kanališe dejstvo oklopnih jedinica protivnika i obezbedi najpovoljnije uslove za efikasnu PTO. U takvim uslovima upotreba ručnih bacača i drugih sredstava za blisku borbu protiv tenkova može biti naročito efikasna.

Iz svega onoga što sam rekao mogao bi se izvući zaključak da armije koje nemaju dovoljno savremenog pt-naoružanja, kao što su rakete i druga oruđa, moraju ići na savremena, ali ne skupa pt-sredstva, koja su prema tehničkim svojstvima gotovo ravna vrhunskim pt-sredstvima. Međutim, u tom slučaju trebalo bi tražiti posebnu organizaciju, jače grupisanje, ešeloniranje i celishodnu metodiku borbe. Razumljivo, ta sredstva i njihovo masovnije uvođenje u jedinice ne mogu da ospore vrednost jačih savremenih pt-sredstava, već bi doprinela zasićenosti i kvalitetu PTO, što predstavlja višestruku kompenzaciju određene inferiornosti. Takvim armijama se i nameće potreba za dubljim izučavanjem i primenom odgovarajuće taktike PTO uopšte i posebno, klasičnim „manje savremenim” pt-sredstvima kojih ima u većem broju.

To znači da se moraju paralelno rešavati dva osnovna problema. Prvo, trebalo bi preispitati pt-sistem u celini i u tom sklopu najmodernijim pt-sredstvima posvetiti punu pažnju, pre svega, taktici njihove upotrebe i organizaciji, kako bi se uspešno uklopila u sistem odbrane u uslovima kada su malobrojna. Drugo, razvoj pt-sredstava trebalo bi da bude brži, uz paralelno iznalazjenje i usvajanje savremenije organizacije jedinica PTO.

I na kraju bih hteo da napomenem da je osavremenjavanje zaprečavanja jedan od važnijih problema koji traži veće angažovanje.

Miloš PALIJA

Svaka savremena armija, mada tu savremenost stavljam pod znake navoda, načela PO borbe razvija polazeći od sredstava koja su odraz sopstvenih mogućnosti. Ako je to tako, onda se, po mome mišljenju sasvim jasno postavlja kao zakonitost da taktika pt-borbe ne bude kopija drugih već da se bazira na sredstvima i mogućnostima koje realno imamo. To podrazumeva i preispitivanje pravilskih odredaba koje govore o organizaciji pt-borbe.

Normalno je da borbena tehnika u znatnoj meri diktira i taktička rešenja. To je poznata stvar, prema tome, ja bih rekao da se stare odredbe ne mogu primenjivati u novim uslovima. Za mene je, na primer, važnija pokretljivost sredstava čak i od probojnosti.

U drugom svetskom ratu PTOd — na konjsku vuču su u toku odbrane izlazili iz pt-rejona na pt-linije. Oni su bili manevarski elemenat koji je intervenisao na pojedine pravce. Međutim, sasvim je sigurno da se danas ne mogu primeniti ti taktički principi, čak ako je u pitanju PTOd na motornu vuču (kamion), makar se radilo o topu najveće probojnosti T-12 ili bilo kojem drugom. Zato moramo tražiti drugo rešenje. Zaista, PTOd-i ovakvog sastava treba odmah u početnom grupisanju postavljati na PTP ili oruđa pridavati bataljonima. Ponavljam, manevar ovim sredstvima će biti veoma rizičan. Može se desiti da oni dejstvom avijacije i artiljerije budu prikovani — zaustavljeni na pola puta pa niti će biti u PT-rejonu ni na PT-položaju, jer je i tempo napada neuporedivo veći nego ranije.

Drug Janić je govorio o ručnim bacačima kao masovnim sredstvima za PTO. To je doista jedna vrsta sredstava na koju moramo i možemo računati. Međutim, kad je reč o odnosu ručni bacač — tenk tu moramo ipak biti realni. Naime, normu tri bacača prema jednom tenku ne bi prihvatio. Nekađ će jedan RB uništiti tenk, u nekoj situaciji možda to neće učiniti 10 RB. Na primer; danas neke divizije imaju i do 3000 RB. Prema ovim normama ta divizija, bez drugih sredstava, mogla bi uništiti ili se uspešno nositi sa napadačevih 1000 tenkova. Ovaj podatak, očito, demantuje tvrdnju o realnosti postojećih normi. Ovakav odnos se možda približava realnosti, ako se ova sredstva integrišu sa drugim pt-sredstvima. Upravo njihove konstruktivne osobine su im i opredelile namenu, da se uklupe u opšti sistem pt-vatre.

Kad je već reč o PTO dobijam utisak da se pledira za tim da se masovno uvedu pt-sredstva u bataljon. Međutim, ja mislim da bi bilo korisno izučiti do koje mere je to stvarno moguće, da ne bismo polazili od naših želja, jer svako povećanje oružja znatno opterećuje jedinicu i usložava već i onako za nas složen problem snabdevanja i ešeloniranja materijalnih rezervi, naročito ako imamo u vidu da će agresor imati prevlast u vazduhu i da će nam znatno otežavati snabdevanje. Pored toga, pt-sredstva su veliki potrošači municije, a snabdevanje, naročito kretanje i manevar su veoma teški i složeni.

Samo još jednu napomenu u vezi sa izlaganjem druga Janića o mogućnosti vođenja PT borbe, u regionima gde su kulture i rastinje najrazvijenije. Ja se slažem da tu ima izvesnih ograničenja, ali isto toliko koliko to smeta pt-sredstvima, isto toliko smeta i tenkovima. Tenk na 5 do 8 m oko sebe ne vidi ništa, a to znači da onoga borca, odnosno lovca tenkova u vučijoj jami ne može da vidi makar se nalazio i blizu njega. Dalje, on ne može da gađa isto tako kao što ne može samohotka, a braniocu je ipak lakše postaviti se i odabrati položaj za postavljanje pt-sredstava, nego što će biti u situaciji napadač i pored raščišćavanja zemljišta, spaljivanja kultura, itd. Ja ovo pominjem zbog toga što pt-rakete ne moraju biti vođene iz vozila, već sa izdvojenih mesta odakle će moći bez teškoća da gađaju tenk. U uslovima takvog zemljišta i visokog rastinja koje otežava osmatranje, branilac ima znatne prednosti i može da se maskira, naročito prilikom upotrebe ručnih bacača. Borac može da se izvuče, prebaci i postavi na drugo mesto i ponovo dočeka tenk.

Živko BLAGOJEV

Kada je reč o oklopnim jedinicama mora se više naglasiti faktor, prostor, manevarski karakter i visoka dinamičnost borbenih dejstava. Razmatrati samo mogući broj tenkova agresora i odgovarajuće snage POO koje im se mogu suprotstaviti na pojedinim operacijskim pravcima, očigledno je nedovoljno. To bi, svakako, predstavljalo jednu jako uprošćenu šemu.

Želim posebno da istaknem mogućnost i značaj brzih i dubokih prodora oklopnih jedinica, primenu širokih obuhvata i obilazaka, pogotovu ako se radi o manevarskom zemljištu koje omogućuje takvu dinamičnost i ne kanališe pravce. Otuda, mislim da mogućnost manevra sopstvenih protivoklopnih snaga i sredstava dobija izvanredan značaj. Očigledno je teško svugde biti dovoljno jak, te smatram da će stvarne mogućnosti naše POO zavisiti koliko od broja i kvaliteta snaga i sredstava POO isto toliko, ako ne i više, od njihove sposobnosti da pokretljivošću blagovremeno pariraju manevru protivničkih oklopnih snaga.

U tom kontekstu istakao bih neka pitanja upotrebe avijacijskih i helikopterskih jedinica u borbi sa oklopnim snagama napadača. Za mene je jedno od bitnih pitanja — koliko će komandant armije ili odgovarajuće jedinice u tako izrazito dinamičnoj situaciji imati jasan i celovit pregled situacije, pouzdan uvid o stanju i obostranom položaju snaga u zoni borbenih dejstava. Od toga koliko će blagovremeno i pouzdano biti informisan o izmenama situacije zavisiće i valjanost njegovih odluka. Upravo, ovaj momenat ukazuje na pravo mesto i značaj izviđanja iz vazduha za efikasno izvođenje POO. Stoga smatram da je izviđanje iz vazduha svakako prioritetan zadatak u okviru vazduhoplovne podrške. Čini mi se da se ponekad prava uloga izviđanja iz vazduha ne sagledava ili zanemaruje i baš zbog toga nije suvišno naglasiti da bez toga ne može biti reči o efikasnoj borbi sa protivničkim oklopnim snagama i da je u tom pogledu izviđačka avijacija nezamenljiva.

U borbi sa oklopnim jedinicama posebno dolazi do punog izražaja sposobnost avijacije da brzo prenosi dejstva i koncentriše snage po vremenu i mestu. Ova svojstva obezbeđuju POO tako potrebnu pokretljivost i sposobnost da blagovremeno reaguje na manevar oklopnih snaga, kao i da dejstvuje po protivničkim oklopnim snagama u toku njihovog pokreta iz dubine. Upotreba borbene avijacije uklapa se u celovitu POO upravo u onoj dimenziji koja joj je najneophodnija, obezbeđuje najcelishodnije iskorišćavanje borbenih mogućnosti avijacije i koncentriše njena dejstva tamo gde ostale komponente protivoklopne borbe ne mogu ispoljiti jači uticaj. Obim i intenzitet dejstava borbene avijacije u toj borbi zavisiće od ishoda borbe za prevlast u vazduhu, kao i od raspoloživih avijacijskih snaga. Ukoliko se te snage ne raspoređavaju nego sasređeno upotrebljavaju na težišne zadatke, učešće avijacije i njen doprinos u borbi sa oklopnim jedinicama agresora može biti značajan.

Pri oceni efekata tog dejstva ne mora broj uništenih tenkova biti uvek najvažnije merilo. Smatram da će najčešće biti presudno da li je dejstvo ispoljeno u pravo vreme i na pravom mestu.

I na kraju — ovde nije bilo reči o upotrebi helikopterskih jedinica u borbi sa tenkovima. Ne bih se ovde zadržao na primeni helikoptera, kao borbenog protivtenkovskog sredstva ili za osmatranje borbenih dejstava, itd. Napomenuo bih samo da bi upotreba čak i sasvim skromnih helikopterskih jedinica za brzo prebacivanje pojedinih POO ili grupa za zaprečavanje u rejone ugrožene brzim prodorom protivničkih tenkova — bila veoma korisna. Time bi PDO znatno poboljšala svoju pokretljivost i sposobnost da brže parira manevar oklopnih snaga napadača.

Mihajlo VUČINIĆ

U ovom razgovoru pokrenuli smo više interesantnih pitanja na koja nisu dati odgovori. Verujem da će to podstaći naše saradnike i čitaoce da se uključe u razgovor.